

B&B
VISOKA ŠOLA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Program: Varstvo okolja

KLJUČNE USMERITVE TRAJNOSTNEGA RAZVOJA OBČINE AJDOVŠČINA

Mentorica: mag. Alenka Burja
Lektorica: Ana Žagar, mag. prof. slov. jez. in knjiž.

Kandidatka: Leja Mikuž

Ljubljana, januar 2022

ZAHVALA

Na prvem mestu se zahvaljujem mentorici mag. Alenki Burja za pomoč pri premagovanju študijskih ovir, za vse strokovne nasvete in potrpežljivost pri pisanju diplomskega dela.

Hvala tudi vsem sogovornikom in sogovornicam, da so si vzeli čas in bili pripravljeni sodelovati v pogovoru, ki je ključen del mojega diplomskega dela.

Navsezadnje gre zahvala tudi moji družini in vsem prijateljem za podporo in pomoč, ki so mi jo nudili v času pisanja diplomskega dela.

IZJAVA

Študentka Leja Mikuž izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Alenke Burja.

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Okoljske spremembe, ki nam grozijo v današnjem svetu, ne omogočajo kakovostnega življenja tako ljudem kot drugim živim bitjem. Trenutno smo priča nenehni rasti gospodarstva, ki jo med drugim povzročata hitra rast prebivalstva in neizmerna potrošnja. Temu sledita tudi prekomerno kmetovanje in masovni turizem. Ena izmed rešitev je, da poskušamo uresničevati in uveljavljati globalne cilje trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva.

Občina Ajdovščina se lahko pohvali z aktivnim delovanjem tako pri varovanju okolja kot tudi pri varovanju njenih prebivalcev, saj ima sprejetih že vrsto svojih strateških in programskih dokumentov na področju turizma, kmetijstva prometa, družbe (mladih) itd. Ena najpomembnejših pa je Strategija razvoja občine Ajdovščina do 2030. Zaradi pomanjkanja določenih smernic in ciljev v Strategiji, ki bi razbremenili negativno delovanje na okolje, smo sklenili, da sami poiščemo dodatne rešitve na določenih področjih. Tako smo po pregledu in analiziranju že sprejetih občinskih dokumentov ter po kratkih pogovorih z relevantnimi deležniki v diplomskem delu predstavili ključna področja trajnostnega razvoja občine, na katera bi se lahko občina Ajdovščina pri izvajanju razvojne strategije najprej usmerila. Osrednji del diplomskega dela predstavljajo inovativni cilji, skupaj z ukrepi in kazalci na področju kmetijstva in turizma v občini Ajdovščina. Ti cilji prav zaradi perečih okoljskih sprememb temeljijo na konceptu krožnega gospodarstva ter globalnih ciljev trajnostnega razvoja.

KLJUČNE BESEDE

- Trajnostni razvoj
- Globalni cilji
- Krožno gospodarstvo
- Strateški dokumenti
- Občina Ajdovščina

ABSTRACT

The environmental changes that threaten us today are preventing people and other living beings from leading a quality life. We are currently witnessing a constant economic growth which is caused, among other things, by rapid population growth and colossal consumption. It is also facilitated by overcultivation and mass tourism. A possible solution would be to realize and pursue the global objectives of sustainable development and circular economy.

The Municipality of Ajdovščina is noted for actively protecting the environment and its inhabitants, as it has adopted a number of strategic and programme documents in the field of tourism, agriculture, transport, society (the youth), etc. One of its most important documents is the "Development Strategy of the Municipality of Ajdovščina by 2030". Due to a lack of specific guidelines and objectives in the Strategy that would reduce the negative impact on the environment, I decided to look for additional solutions in specific areas. Thus, after reviewing and analysing the adopted municipal documents, and after brief talks with the relevant stakeholders, I presented the key areas of sustainable development on which the Municipality of Ajdovščina should focus first when implementing its development strategy. The body of the thesis presents innovative objectives, along with measures and indicators in the field of agriculture and tourism in the Municipality of Ajdovščina. On account of the pressing environmental changes, these innovative objectives are based on the concept of circular economy and on the global sustainable development objectives.

KEYWORDS

- Sustainable development
- Global objectives
- Circular economy
- Strategic documents
- Municipality of Ajdovščina

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Namen in cilji naloge	1
1.3	Predpostavke in omejitve	1
1.4	Metode dela	2
2	TEORETIČNE OSNOVE.....	3
2.1	Trajnostni razvoj z globalnimi cilji ter krožno gospodarstvo	3
2.1.1	Trajnostni razvoj.....	3
2.1.2	Krožno gospodarstvo	5
3	OPIS IN ANALIZA STANJA OBČINE AJDOVŠČINA.....	8
3.1	Območje	8
3.2	Naravna območja	9
3.3	Pitna in odpadna voda v občini.....	9
3.4	Odpadki v občini.....	10
3.5	Zrak (kakovost zraka v občini).....	11
3.6	Promet	12
3.7	Viri in raba energije	13
3.8	Nevarnosti za naravne nesreče v občini	14
3.9	Prebivalci občine Ajdovščina	15
3.10	Oskrba starejših	15
3.11	Otroci in mladi v občini Ajdovščina	16
3.12	Programi za ranljive skupine	17
3.13	Kulturni programi v občini Ajdovščina	17
3.14	Športne dejavnosti in infrastrukture	18
3.15	Zdravstvene storitve	18
3.16	Industrija in storitvene dejavnosti	18
3.17	Zaposlitve.....	20
3.18	Kmetijstvo	20
3.19	Turizem.....	21
3.20	Pregled strateškega dokumenta občine – Razvojna strategija.....	22
4	POGOVORI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI	25
4.1	Turizem.....	25
4.1.1	Občina – sektor turizem	25
4.1.2	Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina.....	26
4.2	Kmetijstvo	27
4.2.1	Razvojna agencija ROD Ajdovščina	27
4.2.2	Lastnik kmetijskega objekta (vinogradništvo in živinoreja – kmečki turizem).....	29
4.3	Industrija	30
4.3.1	Fructal d.d.....	30
4.3.2	Mlinotest	31

4.4	Družbena dejavnost.....	32
4.4.1	Športno kulturno turistično društvo Sinji Vrh	33
5	IZBOR IN PREDSTAVITEV DVEH PREDNOSTNIH PODROČIJ TRAJNOSTNEGA RAZVOJA OBČINE S CILJI, UKREPI IN KAZALCI	34
5.1	Kmetijstvo.....	35
5.1.1	Stanje kmetijstva v občini.....	35
5.1.2	Obremenitve okolja zaradi kmetijstva	36
5.1.3	Okoljski vplivi kmetijstva	37
5.1.4	Odzivi na okoljske probleme kmetijstva	39
5.1.5	Dobre prakse v kmetijstvu.....	42
5.1.6	Strateški dokumenti občine za področje kmetijstva	45
5.1.7	Predlog operativnih ciljev, ukrepov in kazalcev za kmetijstvo.....	46
5.2	Turizem	49
5.2.1	Stanje turizma v občini.....	50
5.2.2	Obremenitve okolja zaradi turizma.....	50
5.2.3	Okoljski vplivi turizma	51
5.2.4	Odzivi na okoljske probleme turizma	51
5.2.5	Dobre prakse v turizmu.....	52
5.2.6	Strateški dokument občine za področje turizma.....	56
5.2.7	Predlog operativnih ciljev, ukrepov in kazalcev za turizem.....	57
6	ZAKLJUČEK.....	62
7	LITERATURA IN VIRI	65
	PRILOGE	74

KAZALO SLIK

Slika 1:	Shema trajnostnega razvoja: ob stiku treh sestavnih delov	3
Slika 2:	Cilji trajnostnega razvoja	5
Slika 3:	Krožno gospodarstvo	6
Slika 4:	Občina Ajdovščina na zemljevidu Slovenije.....	8
Slika 5:	Tabela z ukrepi in kazalci za področje kmetijstva	23
Slika 6:	Tabela z ukrepi in kazalci za področje turizma – Povečanje prihodka iz turističnih dejavnosti.....	23
Slika 7:	Tabela z ukrepi in kazalci za področje turizma – Prepoznavna tržna znamka Vipavska dolina.....	24

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Kazalec za cilj 1	46
Tabela 2:	Kazalec za cilj 2	46
Tabela 3:	Kazalec za cilj 3	47
Tabela 4:	Kazalec za cilj 4	47
Tabela 5:	Kazalec za cilj 5	48

Tabela 6: Kazalec za cilj 6.....	48
Tabela 7: Kazalec za cilj 7.....	48
Tabela 8: Kazalec za cilj 8.....	49
Tabela 9: Kazalec za cilj 9.....	49
Tabela 10: Kazalec za cilj 1.....	58
Tabela 11: Kazalec za cilj 2.....	58
Tabela 12: Kazalec za cilj 3.....	59
Tabela 13: Kazalnik za cilj 4.....	59
Tabela 14: Kazalec za cilj 5.....	59
Tabela 15: Kazalec za cilj 6.....	60
Tabela 16: Kazalec za cilj 7.....	60
Tabela 17: Kazalec za cilj 8.....	60
Tabela 18: Kazalec za cilj 9.....	61

KRATICE IN AKRONIMI

DPSIR:	Drivers, pressures, state, impact and response model of intervention
OPN:	Občinski prostorski načrt
FFS:	Fitofarmaceutvska sredstva
OVE:	Obnovljivi viri energije
ISO 14001:	Certifikat za odgovorno ravnanje z okoljem
EMAS:	Eco-Management and Audit Scheme
KSD:	Komunalno stanovanjska družba
MOP:	Ministrstvo za okolje in prostor
MKGP:	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
LAS:	Lokalna akcijska skupina
OZN:	Organizacija združenih narodov
EU:	Evropska unija
ELKO:	Kurilno olje
ZP:	Zemeljski plin
FSC:	Forest Stewardship Council
ARSO:	Agencija za okolje in prostor
IPCC:	Intergovernmental Panel on Climate Change
SKP:	Skupna kmetijska politika
STO:	Slovenska turistična organizacija
ZSST:	Zelena shema slovenskega turizma
GJS:	Gospodarska javna služba
ZeJN:	Zeleno/nizkoogljično javno naročanje
SWOT:	Strengths, weaknesses, opportunities, and threats

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Ob vrsti negativnih vplivov, ki jih ima sedanja gospodarska rast na okolje, naravo in družbo, postaja vse pomembnejša usmeritev v trajnostni razvoj, ki predstavlja velik izziv tako za globalni svet, državno in lokalno raven kot tudi za posameznika. Zato je treba izvajati globalne trajnostne cilje, pa tudi nacionalne in lokalne. Prav tako globalni izziv predstavljata tudi opuščanje zastarelega linearnega sistema in prehod na krožno gospodarstvo na vseh področjih, ki povzročata obsežne sistemske spremembe.

V diplomskem delu se bomo osredotočili na lokalno raven, na občino Ajdovščina. Občina je že sprejela svoj strateški dokument, Strategijo razvoja občine Ajdovščina do leta 2030, ter veliko drugih dokumentov na področju turizma, kmetijstva, prometa, socialnih dejavnosti in podobno.

Pri nekaterih dokumentih, kot kaže, ni dovolj ambicioznih okoljskih oziroma trajnostnih smernic in ciljev, s katerimi bi razbremenili negativno delovanje na okolje. To velja tudi za področje kmetijstva, turizma, energetike in industrije, ki so veliki onesnaževalci okolja in kjer je res treba ukrepati, da zaustavimo ali vsaj omilimo vpliv podnebnih sprememb. Prav zaradi tega se nam je zdelo smiselno, da obstoječe usmeritve nadgradimo z lastnimi idejami, cilji in kazalci, ki bodo temeljili na konceptu krožnega gospodarstva.

1.2 NAMEN IN CILJI NALOGE

Namen diplomskega dela je na osnovi pregleda sprejetih občinskih dokumentov in analiziranja stanja ter pogovora s pomembnimi deležniki predstaviti predvsem tista ključna področja trajnostnega razvoja občine Ajdovščina, na katera bi se lahko občina pri izvajanju razvojne strategije prednostno in poglobljeno usmerila.

Cilj diplomskega dela je prepoznati in predlagati dodatne rešitve in priložnosti na posameznih ključnih področjih predvsem v turizmu in kmetijstvu, vključno s cilji, ukrepi in kazalci, in jih povezati z globalnimi cilji trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Predpostavljamo, da sta z vidika trajnostnega razvoja najpomembnejši področji delovanja občine turizem in kmetijstvo.

Največjo omejitev predstavlja količina raznovrstnih podatkov, potrebnih za diplomsko delo. Med drugimi je treba pridobiti tudi podatke o tem, kateri in kako se izvajajo določeni ukrepi iz obstoječe razvojne strategije občine. Precejšnja omejitev so tudi starejši podatki, ki smo jih vseeno uporabili, kjer je bilo mogoče, pa smo jih dopolnili z novejšimi.

1.4 METODE DELA

Predlagane metode so analitična metoda, s katero bomo podrobno proučevali posamezne pojave, opisna metoda ter metoda intervjuja oziroma pogovora, kjer si bomo izbrali ključne deležnike v občini.

Občina Ajdovščina ima sprejetih veliko strateških dokumentov, ki bodo v pomoč pri diplomskem delu. To so Strategija razvoja občine Ajdovščina do 2030, Strategija razvoja turizma, Strategija prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe, Celostna prometna strategija itd.

2 TEORETIČNE OSNOVE

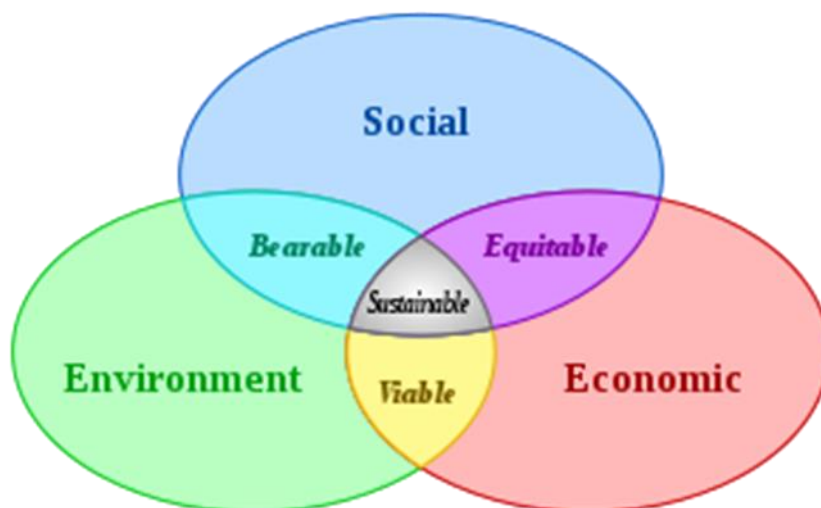
2.1 TRAJNOSTNI RAZVOJ Z GLOBALNIMI CILJI TER KROŽNO GOSPODARSTVO

2.1.1 Trajnostni razvoj

Definicija trajnostnega razvoja Svetovne komisije za okolje in razvoj (WCED, 1987) se glasi: »Trajnostni razvoj je takšen način razvoja, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrožal možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam.« (Ekvilib Inštitut, 2017).

Trije stebri Trajnostnega razvoja

Da bi dosegli resnično trajnost, moramo uravnotežiti oziroma uskladiti gospodarske, družbene in okoljske dejavnike trajnosti (Burja, 2017).

Slika 1: Shema trajnostnega razvoja: ob stiku treh sestavnih delov

(Vir: Wikipedija, 2021)

Na Vrhu OZN o trajnostnem razvoju je bila 25. septembra 2015 soglasno sprejeta Agenda 2030 za trajnostni razvoj. Ta predstavlja dogovor mednarodne skupnosti za odpravo revščine, zmanjševanje neenakosti, zagotovitev napredka ter zaščite okolja za sedanje kot tudi prihodnje generacije. V ospredju razvojne agende so tudi spoštovanje človekovih pravic in enakosti spolov ter zagotavljanje blaginje, miru in varnosti za vse ljudi in skupnosti (Burja, 2017). V središču Agende 2030 za trajnostni razvoj je 17 ciljev trajnostnega razvoja in poziv k ukrepanju vseh držav, tako razvitih kot držav v razvoju, v globalnem partnerstvu. Dopovedujejo, da mora biti konec revščine in mora iti z roko v roki skladno s strategijami, ki izboljšujejo

zdravje in izobraževanje, zmanjšujejo neenakost in spodbujajo gospodarsko rast. Ukvarja se tudi s podnebnimi spremembami in si prizadeva za ohranitev naših oceanov ter gozdov (United Nations, 2020).

Cilji trajnostnega razvoja so (Burja, 2017, str. 5 - 35):

1. »Odpraviti revščino.
2. Odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljšo prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo.
3. Poskrbeti za zdravo življenjsko okolje in splošno dobro počutje.
4. Vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja.
5. Doseči enakost spolov ter krečiti vlogo vseh žensk in deklic.
6. Vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri.
7. Vsem zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih, trajnostnih in sodobnih virov energije.
8. Spodbujati trajnostno gospodarsko rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse.
9. Zgraditi vzdržljivo infrastrukturo, spodbujati vključujočo in trajnostno industrializacijo ter pospeševati inovacije.
10. Zmanjšati neenakost znotraj držav in med njimi.
11. Poskrbeti za odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja.
12. Zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe.
13. Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam.
14. Ohranjati in vzdržno uporabljati oceane, morja in morske vire za trajnostni razvoj.
15. Varovati in obnoviti kopenske ekosisteme ter spodbujati njihovo trajnostno rabo, trajnostno gospodariti z gozdovi, boriti se proti širjenju puščav, preprečiti degradacijo zemljišč in obrniti ta pojav ter preprečiti izgubo biotske pestrosti.
16. Spodbujati miroljubne in vključujoče družbe za trajnostni razvoj, vsem omogočiti dostop do pravnega varstva ter oblikovati učinkovite, odgovorne in odprte ustanove na vseh ravneh.
17. Okrepiti načine in sredstva za izvajanje ciljev in globalno partnerstvo za trajnostni razvoj.«

Slika 2: Cilji trajnostnega razvoja
(Vir: Eudace d.o.o., 2021)

2.1.2 Krožno gospodarstvo

Krožno gospodarstvo temelji na učinkoviti rabi naravnih virov. Učinkovita raba virov je usmerjena v ločitev gospodarske rasti od rabe virov. Gospodarstvo spodbuja, da »ustvari več z manj«, da torej zagotovi večjo vrednost s čim manjšim vložkom ter uporablja vire na trajnostni način, pri čemer imajo čim manjši vpliv na okolje (Burja, 2019).

Krožno gospodarstvo omogoča gospodarsko rast z optimizacijo porabe materialov, temeljito preobrazbo proizvodnih verig in vzorcev potrošnje in preoblikovanje industrijskih sistemov na sistemski ravni. Krožno gospodarstvo si prizadeva obdržati dodano vrednost v izdelkih za tako dolgo, kot je mogoče, in za zmanjšanje ostanka odpadkov na skoraj nič. Zato ga lahko definiramo kot regenerativni sistem, ki ohranja vire v nasprotju s trenutno prevladujočim »linearnim« modelom. Inovacije v vseh njenih oblikah so ene od glavnih dejavnikov krožnega gospodarstva. Krožno gospodarstvo zapre »zanke virov« v vseh gospodarskih dejavnostih v smislu, da ni »konca« v krožnem gospodarstvu, ampak nenehno priklapljanja na vrh verige in na različne dejavnosti med vozlišči (Burja, 2019).

Krožno gospodarstvo odpravlja nastajanje odpadkov in onesnaževanje, izdelke in materiale oziroma snovi ohranja v uporabi čim dlje, obnavlja naravne sisteme ter temelji na prehodu na obnovljive vire energije (Burja, 2019).

Slika 3: Krožno gospodarstvo
(Vir: KOC, 2021)

Področja delovanja krožnega gospodarstva:

1. **Proizvodnja:** Krožno gospodarstvo se začne na začetku življenjske dobe izdelka. Tako faza zasnove – oblikovanje izdelkov kot proizvodni procesi imajo učinek na pridobivanje virov in njihovo uporabo ter ustvarjanje odpadkov med življenjsko dobo izdelka.
2. **Potrošnja:** Izbire milijonov potrošnikov lahko podprejo ali ovirajo krožno gospodarstvo.
3. **Od odpadkov do virov:** Krepitev trga sekundarnih surovin in ponovna uporaba. V krožnem gospodarstvu se surovine/materiali, ki jih je možno reciklirati, vrnejo v industrijo kot nove surovine, s čimer se poveča učinkovita raba virov (Burja, 2019).

Evropska komisija je leta 2015 sprejela prvi sveženj o krožnem gospodarstvu, s katerim so želeli spodbuditi prehod Evrope na krožno gospodarstvo. S tem bi povečali konkurenčnost, spodbudili trajnostno gospodarsko rast in tako ustvarili nova delovna mesta (Evropska komisija, 2015). Evropska komisija je nato 12. marca 2020 sprejela nov akcijski načrt za krožno gospodarstvo, ki je eden glavnih

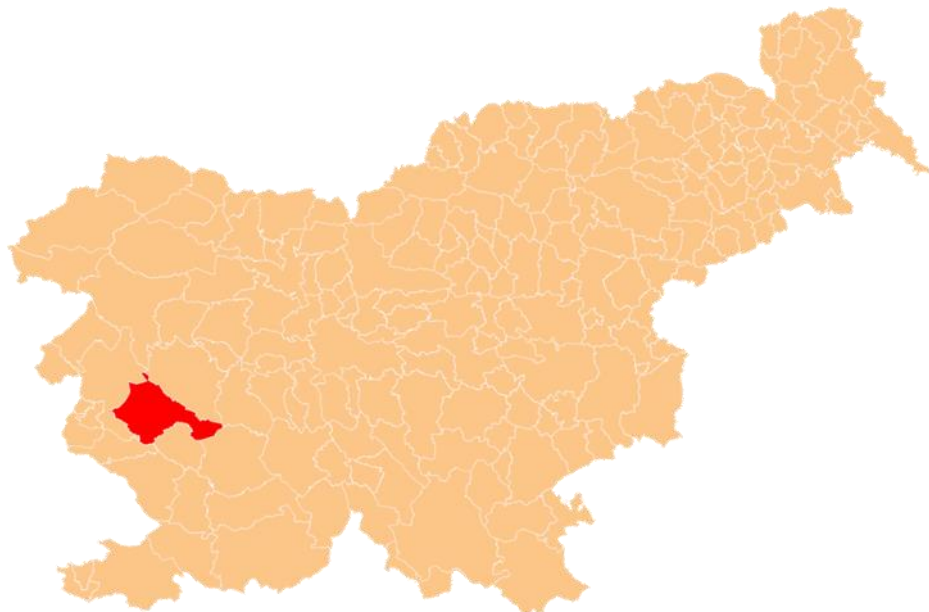
gradnikov evropskega zelenega dogovora - novega programa za trajnostno rast v Evropi (GOV.SI. 2020).

3 OPIS IN ANALIZA STANJA OBČINE AJDOVŠČINA

To poglavje je namenjeno opisu osnovnih karakteristik občine Ajdovščina, kot so okolje, družba ter gospodarstvo s pomembnejšimi podtočkami. Občina je v Sloveniji prepoznana tako zaradi njene lege kot naravnih danosti. Mesto Ajdovščina je bolj znano kot industrijsko mesto, kjer število gospodarskih subjektov vedno hitreje narašča. Toda hkrati je v okoliških vaseh vedno več zelenega miru in neokrnjene narave.

3.1 OBMOČJE

Občina Ajdovščina se nahaja v zahodnem delu Slovenije in spada v Goriško statistično regijo. Obseg občine meri 245,23 km² in se med slovenske občine uvršča na 18. mesto. Občina Ajdovščina ima izrazito strateško lego, to pa zato ker leži na eni izmed pomembnih tranzitnih povezav, ki povezuje Italijo z notranjostjo Slovenije (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 9).

Slika 4: Občina Ajdovščina na zemljevidu Slovenije
(Vir: Wikipedija, 2020)

Občina Ajdovščina leži v osrčju Vipavske doline. Poznana je kot zelo razgibana občina, za katero so značilna tri geografska območja, in sicer: »kraško hribovje (Trnovska planota, Nanoška planota ter Hrušica), ravninsko dolinsko dno in vipavski griči.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 9). Tu prevladuje sredozemsko podnebje, saj so tu značilna topla in sušna poletja ter mile zime. Temperature dosežejo kar do 35 °C ali več. Značilna za to območje je močna burja (severozahodni veter), ki v

povprečju doseže 80 km/h, pozimi pa lahko doseže tudi hitrost nad 200 km/h. Prav burja je tista, ki kroji življenje prebivalcev na tem območju, kjer je že gradnja hiš drugačna kot po ostali Sloveniji, s tem pa tudi družbeno življenje (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 9).

3.2 NARAVNA OBMOČJA

Velik del občine Ajdovščine zajemajo območja Natura 2000. Poznamo 5 natura območij, ki so: Dolina Branice, Doline Vipave, Trnovski gozd – Nanos, Vipavski rob in Trnovski gozd (Inštitut za varnost Lozej d.o.o. Ajdovščina, 2015). Na tem območju je zelo veliko rastlinskih in tudi živalskih vrst, ki spadajo v ranljive vrste, kar se izkazuje z njihovim manjšim številom. V občini Ajdovščina je deset zavarovanih območij. To so »naravni rezervat Golaki in Smrekova draga, krajinski park Južni obronki Trnovskega gozda in naravni spomeniki, ki jih je v tej občini zelo veliko (npr.: območje izvirov Hubelj, okamnine trdoživnjakov na Kovku, naravno okno pod vasjo Otlica, potok in soteska Konjščak v Črničah, ledenica na Dolu na Predmeji, okamnine trdoživnjakov na Selovcu v Trnovskem gozdu, škraplje ob cesti pod Sinjim vrhom in mrazišče Smrečje v Trnovskem gozdu).« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 10).

V občini je tudi veliko število naravnih vrednot, ki jim še danes ne dajejo preveč velikega pomena in kaj hitro pozabimo nanje (Inštitut za varnost Lozej d.o.o. Ajdovščina, 2015).

3.3 PITNA IN ODPADNA VODA V OBČINI

V občini Ajdovščina je dobra prepletenost z vodnim omrežjem. V občini velja reka Vipava za največji in najdaljši vodotok. Reka Vipava ima tudi veliko pritokov, med katerimi je največji Hubelj. Na območju občine delno leži tudi akumulacijsko jezero Vogršček, ki pa predstavlja nepogrešljiv vodni vir za kmetovalce občine Ajdovščina. (Občina Ajdovščina, 2017c).

Tu se nahajata dve vodovarstveni območji, ki sta zaščiteni z občinskima odlokoma, to sta vodovarstveno območje Pod Skukom ter območje Budanje–Dolga Poljana–Žapuže (Občina Ajdovščina, 2017c).

Preskrbljenost z javnim vodovodom v občini Ajdovščina je dobra. Na vodovodni sistem je priključenih 26.470 uporabnikov – to je 92 % vseh. Razdeljen je na sedem vodovodnih sistemov, in sicer Hubelj, Vipava, Gora-Skuk, Sanabor, Podkraj-Strelice, Podkraj-Spodnji in Podkraj-Zgornji. Največji od teh je Hubelj, ki oskrbuje večino območja s kar 24.500 uporabniki. Skladnost pitne vode izvaja komunalno stanovanjska družba Ajdovščina (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2021).

Odvajanje odpadnih voda se izvaja po javni kanalizaciji in s prevzemom odpadnih blat iz greznic (pretočnih, nepretočnih) ter malih čistilnih naprav (MČN).

Po podatkih Komunalne stanovanjske družbe Ajdovščina (2012-2021b) »ima družba v občini Ajdovščina v najemu in upravljanju kanalizacijske sisteme v naseljih Ajdovščina, Dolga Poljana, Ustje in Dolenje, ki se zaključujejo s Centralno čistilno napravo Ajdovščina, ter kanalizacijski sistem v naselju Col, ki se zaključuje s Čistilno napravo Col.«

Na kanalizacijski sistem je priključenih 7.296 prebivalcev, to znese 44,7 % vseh prebivalcev občine (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021b).

Obstoječe pretočne greznice se uporabljajo v naseljih, kjer še ni zgrajena javna kanalizacija. Le te se uporablja do izgradnje javne kanalizacije. (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021a).

Občina Ajdovščina je septembra 2016 sprejela Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje 2017–2032. V programu opisujejo zadolžitve, ki jih izvaja gospodarska javna služba (GJS) oskrbe s pitno vodo. V tem dokumentu so še omenili, da bodo operativni program redno posodabljali glede na morebitne novosti na področju oskrbe s pitno vodo (Občina Ajdovščina, 2016b).

Prav tako je treba omeniti Operativni program odvajanja in čiščenja komunalnih in padavinskih odpadnih voda, ki ga je občina Ajdovščina izdelala leta 2016 za obdobje 2017–2032. V programu je predstavljena analiza stanja ter določena območja naselij, ki morajo biti opremljena z javno kanalizacijo in za katera je potrebno izvesti investicijsko vzdrževanje objektov javne kanalizacije (Občina Ajdovščina, 2016a).

3.4 ODPADKI V OBČINI

Na območju občine Ajdovščina je za ravnanje z odpadki urejeno z Odlok o ravnanju s komunalnimi odpadki (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021c). Javno službo na območju občine izvaja javno podjetje Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina.

V občini se ločene komunalne odpadke zbira in odlaga v zbirnem centru v Dolgi Poljani. Občani lahko v zbirnem centru odložijo vse komunalne odpadke iz gospodinjstev in določeno količino odpadkov, ki prihajajo iz gradbeništva (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021c).

Lokacija deponije je z lokalnega kot tudi regionalnega hidrogeološkega vidika ena najboljših možnih v Sloveniji. Nasip iz odpadkov leži neposredno na planumu, pripravljenem na nivoju prvotnega naravnega terena. Z okoljevarstvenega stališča je

zelo ugodna, saj je v celoti zagotovljeno gravitacijsko odtekanje odvečne vode iz telesa deponije ter onemogočeno nenadzorovano zamakanje odloženih odpadkov z zalednimi vodami (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021b).

V zadnjih treh letih (2018–2021) so uredili ekološke otoke za ločeno zbiranje odpadkov (papir in karton, steklena embalaža, plastična in tetrapak embalaža, biorazgradljivi odpadki ter ostali odpadki). Zelo dobro je poskrbljeno tudi za odlaganje oblek in obutve ter e-odpadkov, kjer so na več kot desetih mestih po občini razporejeni zabojniki. Od februarja 2021 naprej pa občani lahko oddajo tudi odpadno jedilno olje. Zabojniki so namenjeni zbiranju odpadnega jedilnega olja v plastenkah (Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina, 2012-2021c). Za ostale kosovne odpadke in druge frakcije po dogovoru (med tremi gospodinjstvi) pripeljejo 7 m³ kontejner, ki je dodatno plačljiv.

V letu 2020 je bilo v občini Ajdovščina zabeleženih 7.959 ton zbranih komunalnih odpadkov. V zadnjem letu se je število zbranih odpadkov zmanjšalo, saj je bilo leta 2019 za več kot 1.000 ton več zbranih komunalnih odpadkov. V letu 2020 je bilo zbranih 405 kg komunalnih odpadkov na prebivalca (SURS, 2020d).

Odpadki še vedno predstavljajo velik problem, ker se število odloženih odpadkov zelo počasi manjša. Velik del odpadkov je iz industrijske dejavnosti. Ne glede na to, da so nekatera podjetja že vključena v krožno gospodarstvo, je še vedno veliko odpadkov na odlagališčih. V povezavi z industrijsko dejavnostjo govorimo tudi o odloženih nevarnih odpadkih, ki se jih v celoti ne da reciklirati (vsaj nekaterih). Tudi gospodinjstva prispevajo k večjemu številu odloženih odpadkov. V občini Ajdovščina še vedno ni velikega poudarka na preprečevanju in zmanjševanju odpadkov in na krožnem gospodarstvu. Po trgovinah še vedno velik delež ljudi uporablja plastične vrečke. Hkrati so prenekatera živila pakirana trikratno v plastično embalažo, kar še poveča količino odvržene embalaže.

3.5 ZRAK (KAKOVOST ZRAKA V OBČINI)

O kakovosti zraka v občini Ajdovščina ni natančnih podatkov, ker ni merilnih postaj za to. Izjema je v primeru postaje na Kovku nad Vipavsko dolino, kjer pa se meri le ozon. Ravno na Otlici (vas, ki leži nad Ajdovščino) ima izmerjeno najvišjo vrednost ozona. Vir onesnaženja pa izvira predvsem iz industrije in prometa; najbolj znan vir onesnaženja prihaja iz Padske nižine (Inštitut za varnost Lozej d.o.o. Ajdovščina 2015).

3.6 PROMET

V občini Ajdovščina je veliko prekomernega prometa predvsem zaradi hitre ceste H4 Razdrto–Vrtojba, ki povezuje osrednjo Slovenijo z goriško regijo in italijanskim avtocestnim omrežjem (Občina Ajdovščina, 2017c).

Na dan 31. decembra leta 2020 je bilo v občini Ajdovščina zabeleženih 12.455 avtomobilov, kar predstavlja 632 avtomobilov na 1.000 prebivalcev, kar je relativno veliko (SURS, 2020d). Že na slovenski ravni po poročanju ARSO število avtomobilov nadpovprečno hitro raste, v zadnjih 20 letih se je število podvojilo.

Kultura »od vrat do vrat« je v Ajdovščini precej prisotna. To pomeni, da so prebivalci vajeni parkirati zelo blizu cilja potovanja in se jim zdi tudi razmeroma kratka pot od parkirišča do cilja predolga za pešačenje (Inštitut za varnost Lozej d.o.o. Ajdovščina, 2015).

Posledica teh gonilnih sil so izpusti toplogrednih plinov ter hrup, ki je bolj izrazit v mestu Ajdovščina. Točnih podatkov sicer ni, ker ni merilnih naprav za to. Seveda to ne pomeni, da ni onesnaženja s plini, kot so ogljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄), didušikov oksid (N₂O), ozon ter prašni delci.

Kot odziv na prenasičenost občine z avtomobili in tako tudi neprijazno okolje za prebivalce občine ter turiste je občina aprila 2017 predstavila Celostno prometno strategijo občine Ajdovščina, ki temelji predvsem na vzpostavitvi trajnostnega prometnega sistema, ki bo izboljšal pogoje bivanja in dela v občini.

Osrednji del celostne prometne strategije (CPS) predstavlja akcijski načrt, ki izhaja iz vseh aktivnosti in sodelovanja deležnikov (občanov in zaposlenih na občini). Akcijski načrt določa nabor ukrepov skupaj s potrebnimi sredstvi, z odgovornostmi in s časovnimi roki za njihovo izvedbo, kar predstavlja podlago za spremljanje izvajanja strategije v naslednjih petih letih. V ospredju tega akcijskega načrta postavljajo štiri stebre celovitega načrtovanja prometa. »Ti stebri so:

1. Izboljšanje pogojev za hojo in kolesarjenje po vsej občini.
2. Omejevanje in umirjanje motornega prometa na račun odprtega javnega prostora.
3. Vzpostavitev linij in voznih redov javnega potniškega prometa skladno s potrebami.
4. Do človeka in okolja prijaznejša mobilnost.« (Občina Ajdovščina, 2017a, str. 21).

Po celostni prometni strategiji se že izvajajo nekateri ukrepi za zaježitev prekomernega prometa v mestu. V letu 2019 so naredili po mestu Ajdovščina kolesarsko pot, ponekod so prepovedali parkiranje in v ta namen naredili večja

parkirišča izven središča mesta. V letu 2020 so končali z obnovo glavnega trga (Lavričev trg), ki so ga zaprli za promet (izjema so dostavne službe). S tem so omogočili prijaznejše okolje za domačine in tudi za obiskovalce; trg je postal prijetnejši za druženje občanov in turistov. Še vedno pa v veliki meri prevladujejo avtomobili, kar je lahko posledica slabo organiziranega potniškega prometa, umanjkanje kolesarskih poti ter tudi nezainteresiranega prebivalstva za uporabo koles ali avtobusov (Občina Ajdovščina, 2017a).

3.7 VIRI IN RABA ENERGIJE

V občini Ajdovščina je največji porabnik energije promet, nato sledijo sektorji predelovalne dejavnosti in gradbeništvo, gospodinjstva ter ostala raba. Po podatkih iz poročila Lokalnega energetskega koncepta občine Ajdovščine predstavlja promet 38,66 % porabe energije, stanovanja pa 27,61 %. V zadnjih letih pa se je povečala poraba energije v industriji, kar je odraz večanja števila teh. Visokim emisijam CO₂ pri toplotni energiji botruje raba fosilnih energentov (ELKO 11,69 % in ZP 5,61 %) (GOLEA, 2019).

»Povprečna poraba energije v javnih stavbah v občini Ajdovščina znaša 119 kWh/m² letno.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 14).

Mesto Ajdovščina je podprto z mestnim plinovodnim omrežjem, ki oskrbuje nekaj gospodinjstev in gospodarskih objektov. Po podatkih iz občine se kar 71,2 % zemeljskega plina porabi v industriji, v storitvenem in prodajnem sektorju ter v javnih objektih (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 14).

Po podatkih Elektro Primorska je v letu 2020 letni odjem električne energije štel 93.023.753 kWh, od tega 32.026.669 kWh iz gospodinjstva, 9.309.993 kWh iz malih poslovnih obratov (obrt, gostinski lokali, frizerski saloni ...) ter 51.687.091 iz industrije.

Vsi ti porabniki energije pa obremenjujejo okolje z izpusti SO₂, NO_x, NMVOC in NH₃. V občini se kopiči tudi troposferski (prizemni) ozon, predvsem zaradi prometa.

Vsi ti izpusti vplivajo na zdravje ljudi in kakovost ekosistemov, kljub povečanju rabe OVE.

Največji delež obnovljivih virov energije predstavlja uporaba lesne biomase. V občini delujejo dve hidroelektrarni in sicer na reki Hubelj z močjo 2,1 MW ter mala hidroelektrarna v naselju Lokavec. V občini je tudi ena vetrna elektrarna z močjo 3 kWh. Občina šteje še 30 zasebnih sončnih elektrarn, med katerimi je najmočnejša elektrarna LIPA, ki šteje 932,4 kW moči (Občina Ajdovščina, 2017c).

V letu 2021 je potekal izbor za energetske najbolj prodorne občine. Ta izbor je vodil center za energetske učinkovitost Instituta Jožef Stefan (IJS). Komisija je med srednje velikimi občinami, to so tiste z več kot 5.000 prebivalci, izbrala dve, med katerima je bila občina Ajdovščina. Na IJS-ju menijo, da v občini Ajdovščina izstopajo predvsem številne aktivnosti in naložbe na področju trajnostne mobilnosti z denimo izgradnjo električnih polnilnic in kolesarskih povezav, visok delež sredstev se nameni tudi energetskega menedžmentu, digitalizaciji in energetski prenovi stavb. Med drugim so v občini ustanovili tudi samooskrbno energetske skupnost Gen-I. Družba Gen-I je tako leta 2020 v skupnem sodelovanju občine Ajdovščina, na strehi osnovne šole v Budanjah postavila prvo skupnostno sončno elektrarno z močjo 55,68 kW, ki je namenjena tamkajšnjim prebivalcem za samooskrbo (Primorske novice, 2021). Podoben projekt postavitve sončne elektrarne pa letos načrtujejo tudi na zdravstvenem domu v Ajdovščini (GOLEA, 2019).

V občini so v sodelovanju z Goriško lokalno energetske agencijo v letu 2012 sprejeli lokalni energetske koncept (LEK). V konceptu so analizirali energetske stanje občine Ajdovščina ter postavili primerne ukrepe za izboljšanje stanja na področjih javnega in zasebnega življenja (GOLEA, 2012). »Glavni cilji tega so: zmanjšati emisije škodljivih plinov v okolje, ustvariti prihranke za občino in njene prebivalce na področju energetike ter pridobiti subvencije za razne projekte s strani države in evropske skupnosti na področju energetike.«(GOLEA, 2012, str. 11)

V občini Ajdovščina so tako v Akcijskem načrtu za trajnostno energijo Občine Ajdovščina sprejeli, da bodo večino javnih stavb prenovili v bolj energetske učinkovite. Tako so do danes prenovili vrtec ob Hublju (ovoj stavbe), Glasbeno šolo (ovoj stavbe), osnovno šolo Lokavec (prenova kotlovnice), občinske uprave (ovoj stavbe, kotlovnica na pelete) in podružnico osnovne šole Skrilje (prenova kotlovnice na pelete). Preko akcijskega načrta se izvajata redni pregled in vzdrževanje objektov ter uvajajo se sistemi upravljanja z energijo z vgradnjo računalniško podprtega sistema za upravljanje z energijo in uvedbo standarda SIST EN 16001 (GOLEA, 2019).

Zaradi zastarelosti obstoječega dokumenta LEK na agenciji (GOLEA) v letu 2022 načrtujejo izdelavo novega. V izdelavi je tudi Akcijski načrt za trajnostno rabo energije in podnebne spremembe (t. i. SECAP). Po podatkih Goriške lokalne energetske agencije bo končan predvidoma v začetku leta 2022.

3.8 NEVARNOSTI ZA NARAVNE NESREČE V OBČINI

V občini Ajdovščina je največja nevarnost zemeljskih plazov, potresov ter požarov v naravnem okolju. (Občina Ajdovščina, 2017c).

Po podatkih iz občine so med večjimi razlogi za pogostejše plazove zelo silovite padavine, kraška sestava tal hudourniških izvirov ter pobočni nanosi in flišna tla.

Največ plazov beležijo na pobočju Trnovske planote, in sicer kar 14 plazišč. Največje je Slano blato nad naseljem Lokavec. Največ poplav beležijo ob največjem vodotoku občine - reki Vipavi. Prav tako so ogroženi nekateri deli mesta Ajdovščina, zaradi morebitnega povišanja nivoja podtalnice. Po raziskavah spada 20.65 % območja občine pod ogrožena območja potresov. »To območje zajema Trnovsko planoto s kar 11 naselji in približno 2.300 prebivalci.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 15 - 16). Nevarnost požarov v naravnem okolju se poveča zaradi suše v poletnem času in tudi malomarnosti ljudi ob kurjenju ognja v naravi (Občina Ajdovščina, 2017c). Zadnji nekoliko večji požar je bil septembra 2020 nad vasjo Dolga Poljana v obsegu 7 hektarjev.

3.9 PREBIVALCI OBČINE AJDOVŠČINA

Občina Ajdovščina danes šteje 19.741 prebivalcev (SURs, 2021d), po podatkih SURs-a je višje število moške populacije (10.179) kot ženske (9.962). Po številu prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 19. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine živi povprečno 80 prebivalcev. Večina prebivalcev občine živi v mestu Ajdovščina, v manjših vasicah dolinskega dela občine in v naseljih, ki so razprostrana po Vipavskih gričih. Manjši del prebivalstva pa živi v razprostranih naseljih nad Vipavsko dolino - obronkih Trnovske planote (Občina Ajdovščina, 2017c).

Število živorojenih je bilo višje od števila umrlih. Število tistih, ki so se iz občine odselili, je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili. Selitveni prirast na 1.000 prebivalcev v občini leta 2020 je bil torej pozitiven, znašal je 12,5. Povprečna starost občanov je bila 42,7 leta in tako nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (SURs, 2021d).

V občini Ajdovščina je bilo leta 2018 kar 5.404 družin in 7.035 gospodinjstev s povprečno 2,7 člana. Povprečno število otrok na gospodinjstvo pa je znašalo 1,25 (Občina Ajdovščina; Občina Vipava; CKZ Ajdovščina, 2019).

3.10 OSKRBA STAREJŠIH

V občini Ajdovščina javno službo za pomoč na domu izvajata dva izvajalca, in sicer »Dom starejših občanov Ajdovščina in Zavod za socialno oskrbo Pristan.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 19). Zavod Pristan nudi pomoč na domu v občini Ajdovščina že od oktobra 2006. Po poročanju Mojaobčina (2019) je v letu 2018 storitev koristilo 125 uporabnikov, v letu 2020 pa so do konca avgusta v Zavodu Pristan zabeležili že 120 uporabnikov. Od leta 2015 pa pomoč na domu v občini izvaja Dom starejših občanov Ajdovščina, to storitev je prevzel od Centra za socialno delo Ajdovščina (Mojaobčina.si, 2019). V domu je lahko največ 151 stanovalcev (Občina Ajdovščina, 2017c). Od leta 2019 v občini deluje Zavod Sopotnik, ki je nastal z namenom

pomagati starejšim ljudem pri vključevanju v aktivno družbeno življenje. Tako z brezplačnimi prevozi starostnikom omogočajo, da se udeležijo kulturnih dogodkov, obiskujejo prijatelje, gredo k zdravniku ali v trgovino.

3.11 OTROCI IN MLADI V OBČINI AJDOVŠČINA

Na območju občine Ajdovščina deluje osem vrtcev, nekaj je tudi zasebnih varstev otrok na domu. V letu 2020 je bilo v vrtce vključenih 72,7 odstotka otrok, starih med enim in petim letom (SURs, 2021d).

V občini deluje pet osnovnih šol, te so: »Osnovna šola Danila Lokarja Ajdovščina s podružnico Lokavec, Osnovna šola Šturje s podružnico Budanje, Osnovna šola Dobravlje s podružnicami Vrtovin, Črniče, Skrilje, Vipavski Križ, Osnovna šola Col s podružnico Podkraj in Osnovna šola Otlica.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 19 - 20). V letu 2020 je bilo v vse osnovne šole občine Ajdovščine vključenih 1.997 učencev (SURs, 2021d).

V letu 2017 so izvedli dve veliki investiciji. Zgradili so novo osnovno šolo Danila Lokarja Ajdovščina in prizidek Osnovne šole Šturje Ajdovščina (Občina Ajdovščina, 2017c).

V srednje šole je bilo leta 2020 vključenih 758 dijakov iz občine Ajdovščina (SURs, 2021d). Občina ima eno srednjo šolo – Srednja šola Venó Pilon Ajdovščina (gimnazija in vzgojiteljska). Sestavni del šole je še dijaški dom (Občina Ajdovščina, 2017c).

V študijskem letu 2020 je bilo v tretjo stopnjo izobraževanja vključenih 823 študentov iz občine Ajdovščina, kar je nekoliko več kot v prejšnjih štirih letih (SURs, 2021d).

Izobraževanja odraslih izvajata »Ljudska univerza Ajdovščina ter Srednja šola Venó Pilon Ajdovščina.« Ljudska univerza Ajdovščina se usmerja v splošno in strokovno izobraževane in usposabljanje, »ki vključujejo tudi program Projektno učenje za mlajše odrasle, nacionalne poklicne kvalifikacije, študijske krožke, različne tečaje in usposabljanja.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 20).

Občina Ajdovščina je v letu 2008 ustanovila »Mladinski center Hiša mladih Ajdovščina.« V ta namen so zgradili dve infrastrukturi – »Mladinski center in hotel Ajdovščina v Palah.« Občina Ajdovščina je leta 2013 prejela certifikat Mladim prijazna občina.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 21)

Mladinski svet Ajdovščina je skupaj z Občino Ajdovščina in s pomočjo evropskih sredstev izdelal Strategijo za mlade za obdobje 2019–2023. V dokumentu so zbrani

konkretni ukrepi za mlade s področij izobraževanja, zaposlovanja mladih, mobilnosti mladih, stanovanjske politike mladih, prostega časa in participacije mladih ter še nekaterih drugih, ki so se skozi proces ustvarjanja izkazali kot pomembni (Občina Ajdovščina, 2020b). Občina Ajdovščina bo v obdobju petih let poskušala uresničiti te ukrepe in bo tako postala prijaznejša mladim, v katero se bodo mladi po končanem študiju z veseljem vračali, tu iskali službo, si ustvarili družino ter v Ajdovščini tudi živeli (Občina Ajdovščina, 2019a).

3.12 PROGRAMI ZA RANLJIVE SKUPINE

Center za socialno delo Ajdovščina poskrbi za socialno varstvo otrok, mladostnikov, družin ter odraslih. V občini je več programov, ki nudijo pomoč ranljivim skupinam, ti so: »preventivni program za pomoč odvisnikom od alkohola in drugih drog, družinski pomočnik, programi za pomoč osebam s težavami v duševnem zdravju, subvencije najemnin in šolske prehrane, prostori za brezdomce (Hiša Malorca), dnevni center za mlade, PUM-O, skupine za samopomoč starejšim, pomoč ljudem v različnih stiskah idr.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 20) Na tem območju je več kot 40 humanitarnih, invalidskih in drugih neprofitnih organizacij, ki pomagajo ljudem v stiski (Občina Ajdovščina, 2017c).

3.13 KULTURNI PROGRAMI V OBČINI AJDOVŠČINA

»Izvajalci vseh kulturnih programov so: Pilonova galerija Ajdovščina, Lavričeva knjižnica, Goriški muzej, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Zveza kulturnih društev Ajdovščina, samostojni kulturni ustvarjalci in druge organizacije, registrirane za izvajanje kulturnih dejavnosti.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 21).

Pilonova galerija ponuja stalne zbirke, kot tudi občasne razstavne programe, ki vključuje »slikarstvo, kiparstvo, grafiko, risbo, arhitekturo, oblikovanje in fotografijo.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 22). Goriški muzej pa upravlja z muzejsko zbirko v Ajdovščini, ki sestavlja stalno arheološko razstavo »Fluvio Frigido – Castra – Flovius – Ajdovščina« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 22), ta opisuje zgodovino mesta Ajdovščina.

Po podatkih iz občine Ajdovščina (2017c) se v občini nahaja 271 enot kulturne dediščine, od teh je 58 razglašeni za spomenik. Od leta 1994 spada osem nepremičnin pod kulturno dediščino. »To so: Pilonova galerija, Dvorana 1. slovenske vlade, lapidarij, Lavričeva knjižnica Ajdovščina, dvorana Vipavski Križ, prostori Muzejske zbirke Ajdovščina, stolp št. 8 (Stolp s cinami), del obzidja ob stolpu ter grajski vrt ob stolpu št. 8.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 22)

Na občini pa za obdobje treh let izdelajo lokalni program kulture. Tako so v oktobru 2021 predstavili nov posodobljen program, ki bo trajal od leta 2022 do 2025. Lokalni

program za kulturo v občini Ajdovščina opredeljuje predvsem želje in prioritete prebivalcev za področje kulture. Opredeljuje cilje in ukrepe za doseg te ter v naprej načrtuje investicije v kulturno dediščino in javno kulturno infrastrukturo. Na koncu dokumenta pa povzema še njihove dosežke na področju kulturnih dejavnosti v občini (Občina Ajdovščina, 2021).

3.14 ŠPORTNE DEJAVNOSTI IN INFRASTRUKTURE

V občini Ajdovščina je 65 objektov, ki so namenjeni športu. Največji objekt je Športni center Ajdovščina, ki ga upravlja Zavod za šport Ajdovščina. Ta vsebuje »malo in veliko dvorano, trim kabinet, fitnes, notranji in zunanji bazen ter dve zunanji igrišči.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 22). Med drugim v občini aktivno deluje še Športna zveza Ajdovščina, ki vključuje 54 društev. »Vseh izvajalcev letnih športnih programov pa je približno 70.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 22).

3.15 ZDRAVSTVENE STORITVE

V občini delujeta dva javna zavoda (Zdravstveni dom Ajdovščina in Lekarna Ajdovščina) ter zasebni (eden za lekarniško dejavnost, eden za splošno medicino, štirje za zobozdravstveno dejavnost). Zdravstveni dom Ajdovščina poskuša obdržati in pridobiti predvsem mlajši kader ter dodatne zdravstvene storitve (Občina Ajdovščina, 2017c).

Občina Ajdovščina je skupaj z vipavsko občino leta 2019 predstavila Strateški načrt za krepitev zdravja. Najpomembnejši cilji so:

- »krepitev sistema javnega zdravstva;
- zagotavljanje kakovostnih programov in storitev na področju zdravstva, s poudarkom na storitvah za starejše, mlade in druge ranljive skupine;
- krepitev povezovanja in koordiniranje storitev zdravstva, sociale, vzgoje in izobraževanja;
- zagotavljanje ustrezne infrastrukture na področju zdravstva in izboljšanje pogojev za izvajanje dejavnosti.« (Občina Ajdovščina, 2019b, str. 3)

3.16 INDUSTRIJA IN STORITVENE DEJAVNOSTI

V mestu Ajdovščina je zelo skoncentrirana industrija, kjer na tako majhnem območju delujejo številne velike industrije. V letu 2019 je bilo v občini registriranih 1.841 podjetij. V ajdovskih podjetjih dela kar 6.925 ljudi (SURS, 2021d). Kot poročajo na Lokalne Ajdovščina (2020) je občina Ajdovščina do leta komunalno opremila približno 60 hektarjev območij, na katerih so zgradili že več kot 40 poslovnih objektov. V pripravi je nova ureditev še dveh poslovnih con, in sicer na opuščeni zemljiščih ob ajdovski obvoznici (Lokalne Ajdovščina, 2020). Med največjimi

zaposlovalci so živilske družbe Mlinotest d.d. s 670 zaposlenimi (Mlinotest d.d., 2021b), Fructal d.o.o. s 133 zaposlenimi (Fructal d.o.o., 2021), Incom d.o.o., ki ima zdaj že več kot 400 zaposlenih (Incom d.o.o., 2021) ter letalsko podjetje Pipistrel d.o.o.. 70 % poslovnih subjektov v gospodarstvu predstavljajo samostojni podjetniki, 27,6 % pa predstavljajo mikro, srednja in velika podjetja (Občina Ajdovščina, 2017c).

Fructal d.d. je prehrabno podjetje, ki proizvaja sadne in zelenjavne sokove, predeluje in konzervira sadje in vrtnine ter proizvaja brezalkoholne in alkoholne pijače. Večino njihovega proizvoda podjetje proda na domačem trgu, nato v JV Evropi (večino v BiH), najmanj pa izvažajo na druge trge EU. Začetki podjetja segajo v leto 1945, ko je bilo ustanovljeno podjetje za izvoz in predelavo sadja. Takrat se je veliko del opravljal ročno vse do leta 1962, ko je to zamenjala prava industrijska proizvodnja, ki se je zelo hitro širila z novimi proizvodi (Fructal d.d., 2021).

Po podatkih iz podjetja Fructal je bilo v letu 2019 393.205 kg vseh nastalih odpadkov, od tega 66.810 kg odpadne plastične embalaže, 144.695 kg papirnate in kartonske embalaže, 94.950 kg lesne embalaže, 51.410 kg steklene embalaže ter 180.035 kg drugih odpadkov.

V letu 2019 so v Fructalu porabili 7.723.000 kWh električne energije ter 15.500.000 kWh plina za ogrevanja. V letu 2019 je bilo iz vodotoka Hubelj porabljenih 260.429,00 m³ vode za tehnološki namen (hlajenje) ter iz javnega vodovoda Hubelj 356.673,00 m³ pitne vode za proizvodnjo pijače. Fructal ima 4.920 m³ komunalne odpadne vode, 640.145 m³ industrijske odpadne vode, 41.360 m³ vode, ki je vgrajena v izdelek ter 11.980 m³ izparele vode. Fructal v zadnjih letih veliko pozornosti posveča varovanju okolja. Prizadevajo si, da bodo vsi procesi, ki jih izvajajo, okolju prijazni ter skladni z veljavnimi predpisi. Da je Fructalova temeljna vrednota kakovost, dokazujejo s standardi, ki jih podjetje dosega – ti standardi so ISO 9001, ISO 14001, FSSC 22000 (Fructal d.d., 2021).

Mlinotest d.o.o. je ena od večjih živilskih industrij v občini Ajdovščina. Zgodovina tega podjetja sega v leto 1867, ko so v Ajdovščini postavil mlin na reki Hubelj. Po opisu je ta predstavljal temelj nadaljnjemu razvoju dejavnosti vse do današnjega podjetja Mlinotest. Skozi vsa ta leta je Mlinotest postal vodilno testeninarsko podjetje, ki daje velik poudarek na sodobno tehnologijo. Mlinotest trenutno proizvaja testenine, moko, mlevske izdelke, kruh in pekovska peciva, slaščice, kekse brez glutena ter druga živila (Mlinotest d.d., 2021b).

Največ emisij izpustijo iz kurilnih naprav ter odpraševanja. Vse to privede do onesnaževanja s toplogrednimi plini, hrupom in prahom, odpadnih voda ter do izrabe naravnih virov, kot je voda (Mlinotest d.d., 2021a).

Predvsem v preteklosti so bili zgoraj naštetih dejavniki onesnaževanja zelo vidni in zelo moteči za prebivalce Ajdovščine in okoliških vasi. Reka Vipava z vsemi njenimi vodotoki je bila polna nevarnih snovi in odpadkov, ki so vplivali na zdravje domačinov. Danes je situacija že drugačna. Podjetje spreminja svoj odnos do okolja, saj se je v poslovanju zavezalo načelom trajnostnega razvoja.

To družbeno in okoljsko odgovorno podjetje se zavzema za preprečevanje in omilitev onesnaževanja iz podjetja. Namesto zemeljskega plina uporabljajo lesno biomaso (letna poraba je približno 2000 atro ton biomase). Med drugim uporabljajo napreden sistem filtracije izpušnih, s katerim se sprošča manj ogljikovega dioksida v ozračje. Tak sistem privarčuje 11.000 ton ogljikovega dioksida. Prav tako so na vse primerne strehe z osjo V-Z že pred devetimi leti namestili fotovoltaične celice; ki jih je približno 20.000 m². Tako je prihranek pri porabi elektrike znaten (Mlinotest d.d., 2021a).

V Mlinotestovih trgovinah so prepovedane nosilne plastične vrečke. Zaradi prepovedi, so te plastične vrečke zamenjali s papirnatimi, bombažno biorazgradljivimi vrečkami ter trajnimi vrečkami za večkratno uporabo, narejeno s 100 % obnovljivo energijo. V ajdovski trgovini lahko kupci izbirajo med 15 različnimi izdelki v lepo urejenem rinfuznem oddelku (Mlinotest d.d., 2021a).

3.17 ZAPOSLOTITVE

V letu 2020 je v občini Ajdovščina stopnja delovno aktivnega prebivalstva znašala 70,6 %, kar je za 20 % več kot leta 2016. Se pravi je v letu 2020 število delovno aktivnih prebivalcev (po prebivališču) znašalo 8.750. Od leta 2013 (od gospodarske krize) lahko rečemo, da se je gospodarstvo dobro postavilo nazaj na noge in od takrat število brezposelnih strmo pada. Tudi stopnja starejših nad 55 let in brezposelnih mladih v občini strmo pada od leta 2013 (SURS, 2021d). Povprečna mesečna bruto plača na zaposleno osebo je v letu 2020 znašala 1.668,23 EUR (SURS, 2021d).

V letu 2020 je indeks delovne migracije občine znašal 83,5 (SURS, 2021a).

V občini Ajdovščina se med največje zaposlovalce v javnem sektorju uvršča »Otroški vrtec Ajdovščina, Zdravstveni dom Ajdovščina, Dom starejših občanov Ajdovščini, Osnovna šola Danila Lokarja Ajdovščina in Srednja šola Venon Pilon.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 27).

3.18 KMETIJSTVO

V občini med najbolj razvite panoge v kmetijstvu spadajo: »vinogradništvo, sadjarstvo in živinoreja.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 30). V Vipavski dolini so

najbolj zastopane vinogradniške vrste »merlot, sauvignon, rebula, cabernet sauvignon, malvazija in laški rizling.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 30). Med najbolj zastopane sadne vrste pa sodijo »breskve in nektarine, hruške, češnje, jabolka, kakiji in marelice.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 30). Še danes je najpomembnejša živinorejska panoga govedoreja (Občina Ajdovščina, 2017c).

Po podatkih iz občine Ajdovščina (2017c) je na območju občine »28 % kmetijskih in 64 % gozdnih zemljišč.«

»V letu 2010 je bilo od kmetijskih zemljišč 18 % njiv, 15 % trajnih nasadov, 54 % trajnih travnikov in pašnikov, 13 % kmetijskega zemljišča pa ni bilo v uporabi. Glede na tip kmetovanja je 35 % kmetijskih gospodarstev specializiranih v gojenje trajnih nasadov, 26 % za rejo pašne živine, 13 % za mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo ter 13 % za pridelavo poljščin.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 30). V občini je bilo leta 2015 registriranih 1.166 kmetijskih gospodarstev (Občina Ajdovščina, 2017c).

V poletnih mesecih Vipavsko dolino doleti huda suša, zato vodotoki ne morejo zagotoviti potrebnih količin vode za namakanje kmetijskih površin. Za enkrat je v Vipavski dolini zgrajen le zadrževalnik Vogršček, ki v občini Ajdovščina namaka 63 ha površine. Včasih privede do tega, da kmetovalci vodo za namakanje črpajo iz vodotokov (Občina Ajdovščina, 2017c). V spomladanskem obdobju pa se v zadnjem obdobju pojavlja vse več zmrzali, kar je očitno povezano s podnebnimi spremembami.

3.19 TURIZEM

Turizem v občini Ajdovščina se z leta v leto bolj razvija. Občina Ajdovščina se je povezala z drugimi občinami Vipavske doline, s katerimi so izoblikovale enotno blagovno znamko pod imenom: »Turistična destinacija Vipavska dolina«. Pod to znamko se vse občine Vipavske doline skupaj promovirajo in nastopajo na trgu. Razvoj turizma v Vipavski dolini temelji predvsem na treh stebrih, ti so: »aktiven/športen turizem, ki sloni na aktivnem preživljanju prostega časa v neokrnjeni naravi; gastronomski turizem, ki sloni na vinu in kulinariki Vipavske doline; ter dediščinski turizem, ki sloni na kulturni dediščini in naravnih vrednotah Vipavske doline«. (Občina Ajdovščina, 2017c, str 29).

Občina Ajdovščina in občina Vipava sta se v letu 2016 vključili v Zeleno shemo slovenskega turizma, ki jim je prinesla oceno s srebrnim znakom Slovenia green destination (Občina Ajdovščina, 2017c).

Prav zaradi lepega naravnega okolja in ugodne klime ima Vipavska dolina idealne pogoje za turizma. Predvsem ima občina velik potencial za razvijanje turizma v smeri športnega udejanjenja. Tu se lahko gostje ukvarjajo s »pohodništvom,

kolesarjenjem (treking, gorskim in cestnim), jadralskim padalstvom, plezanjem in ribolovom.« (Občina Ajdovščina, 2016c, str. 8)

V letu 2019 je bilo v občini Ajdovščina 737 ležišč za turiste (SURS, 2021h). Še vedno največ prenočišč ponujata »Hotel Gold Club ter Mladinski hotel Hiša mladih Ajdovščina.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 29). »Nočitve ponujajo še tri planinske kočice, taborniški dom, kamp, turistične kmetije in občasno tudi Dijaški dom Ajdovščina.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 29).

Iz podatkov Statističnega urada je razviden trend naraščanja prihoda turistov v občino. Leta 2019 je bilo zabeleženih 15.008 turistov, od tega je bilo 3.223 domačih turistov in 11.785 tujih turistov. Zabeleženih pa je bilo 29.598 prenočitev in seveda več iz tujih držav (SURS, 2021i). Največ tujih turistov je bilo iz Italije (SURS, 2021j).

3.20 PREGLED STRATEŠKEGA DOKUMENTA OBČINE – RAZVOJNA STRATEGIJA

Občina Ajdovščina je skupaj s številnimi deležniki v letu 2017 pripravila in oblikovala strateški razvojni dokument občine Ajdovščina. Strategija postavlja temeljne in ključne prioritete ter strateške usmeritve in cilje razvoja občine na vseh področjih (prostorskem in okoljskem, družbenem, gospodarskem in upravnem) v obdobju do leta 2030. Strategija je namenjena vsem občanom, upravi občine ter vodstvu javnih institucij, ki sooblikujejo družbo in okolje občine.

V tem strateškem dokumentu so na občini z analizo opisali stanje v občini Ajdovščina ter preko analize SWOT (ali analiza PSPN) prišli do ugotovitve, kakšno je stanje v občini. Ta ugotovitev jim je pomagala priti do izhodišča za pripravo vizije občine ter ciljev.

Vizija občine pa se glasi: »Občina Ajdovščina bo leta 2030 prepoznavno, učinkovito, konkurenčno, zeleno in življenju prijazno gospodarsko, politično in kulturno središče Vipavske doline z visoko bivanjsko kvaliteto v mestu in na podeželju.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 37).

Za doseganje te vizije so na občini predstavili pet prioritete, ki zajemajo vsa področja, ki so pomembna za dobrobit prebivalcev občine Ajdovščina. Te prioritete so: »konkurenčna, trajnostna, družbeno odgovorna, prepoznavna in učinkovita.« (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 40). Za vsako od teh prioritete so opredeljeni cilji. Vsak od ciljev ima določene ukrepe, ki jih merijo s kazalniki (Občina Ajdovščina, 2017c, str. 40). V strategiji so med drugimi postavljeni naslednji cilji in ukrepi za področji kmetijstva in turizma, ki so prikazani na spodnjih slikah (slika 5, slika 6 in slika 7).

UKREP	KAZALNIK	VREDNOST S PREJŠNJEGA POROČILA (2016)	VREDNOST 2019	VREDNOST 2030
Krepitev kmetijskih gospodarstev	Št. dopolnilnih dejavnosti	126	188	170
	Št. oddanih zbirnih vlog	685 (podatek z l.2017)	689	700
	Povprečna velikost	5,22 ha	4,32 ha ⁹	Slovensko povprečje
Preprečevanje zaraščanja in večanje kmetijskih zemljišč	Površina skrčenih gozdov	0 ha	12,05 ha	100 ha
Spodbujanje mladih prevzemnikov kmetij	Povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev	61 let	60 let	55 let
Spodbujanje izobraževanja in usposabljanja nosilcev kmetijskih gospodarstev	Št. izobraževanj	24	9	30
Spodbujanje povezovanja kmetovalcev za skupne nastope na trgu in uvajanje inovativnih poslovnih modelov kmetovanja	Št. partnerstev (zadruge oziroma drugih oblik)	0	0	2
Spodbujanje lokalne pridelave (kratke verige), predelave in porabe ter krajšanje prodajnih verig	Delež lokalnih tržnih pridelovalcev	49 %	50 % *ocena	70%
	Delež lokalne hrane v zavodih	0,5 %	3 % *ocena	15%

Spodbujanje prehodov kmetijskih gospodarstev na naravi prijazne oblike kmetovanja	Št. certificiranih pridelovalcev	40	46	100
Spodbujanje razvoja e-rešitve za kmetijske proizvajalce	Št. razvitih aplikacij	0	3 ¹⁰	3
Obnova in izgradnja namakalnih sistemov	Dejansko namakana površina	63 ha	63 ha	600 ha

Slika 5: Tabela z ukrepi in kazalci za področje kmetijstva
(Vir: Občina Ajdovščina, 2021)

UKREP	KAZALNIK	VREDNOST S PREJŠNJEGA POROČILA (2016)	VREDNOST 2019	VREDNOST 2030
Povečanje nočitvenih kapacitet	Št. ležišč	338	484 ³	500
	Št. kampov	1	3 ⁴	4
Urejanje turistično informacijskih centrov	Št. centrov	1	1	3
Povezovanje s sosednjimi občinami z namenom oblikovanja in trženja zaokroženih destinacij	Št. zavodov za trženje zaokroženega območja	0	1 ⁵	1
	Št. aplikacij	0	0	3
	Št. ponudnikov	35	53 ⁶	70
Spodbujanje oblikovanja in trženja turističnih produktov in storitev	Št. zaposlenih v turizmu	269	305 ⁷	450
	Št. velikih prireditev	17	27 ⁸	20

Slika 6: Tabela z ukrepi in kazalci za področje turizma – Povečanje prihodka iz turističnih dejavnosti
(Vir: Občina Ajdovščina, 2021)

UKREP	KAZALNIK	VREDNOST S PREJŠNJEGA POROČILA (2016)	VREDNOST 2019	VREDNOST 2030
Krepitev »Turistične destinacije Vipavska dolina«	Št. ponudnikov	0	0	600
Krepitev »Izvirne destinacije produktov Vipavska dolina«	Št. ponudnikov	83	64 ⁴⁹	200
Vzpostavitev in krepitev znamke »Živeti v Vipavski dolini«	Zadovoljstvo občanov s splošnimi pogoji bivanja v občini	3,81	N.P.	4,20
Vzpostavitev in krepitev znamke »Investirati v Vipavsko dolino«	Št. investicijskih priložnosti	0	7 ⁵⁰	30
Promocija	Št. akcij	4	4 ⁵¹	30

Slika 7: Tabela z ukrepi in kazalci za področje turizma – Prepoznavna tržna znamka Vipavska dolina

(Vir: Občina Ajdovščina, 2021)

Izvajanje strategije spremlja direktor občinske uprave. Kot so napisali v Strategiji, bodo izvajanje spremljali s pomočjo kazalnikov, ki so opredeljeni pri vsakem ukrepu, in na osnovi vmesnih poročil, ki so predvidena na vsake štiri leta (Občina Ajdovščina, 2017c). Občinska uprava je tako v letu 2020 izdala prvo vmesno poročilo o izvajanju Strategije razvoja občine Ajdovščina do leta 2030. V poročilu so zbrani podatki za leto 2019, ki so zbrani v petih prioritetah, skupaj s podcilji. Na osnovi zbranih podatkov lahko ugotovimo, da je izvajanje Strategije razvoja občine Ajdovščina do leta 2030 uspešno in sledi svojim ciljem. Na nekaterih področjih so kazalci celo preseženi, na primer pri spodbujanju oblikovanja in trženja turističnih produktov in storitev (število prireditev), številu opredeljenih zavarovancev na tim v splošnih ambulantah, otroškem in šolskem dispanzerju, deležu vključenih zaposlenih itd. Zaradi posledic pandemije, ki nas determinirajo že skoraj dve leti, so se na občini odločili, da bodo drugo poročilo začeli pripravljati v drugi polovici leta 2021, ko bodo po potrebi dodali ukrepe ali še kakšne aktivnosti za doseganje zastavljenih ciljev ter uresničitev vizije (Občina Ajdovščina, 2020a).

4 POGOVORI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI

4.1 TURIZEM

Na področju turizma smo si za intervju izbrali dva pomembna deležnika, in sicer enega iz občinske uprave (strokovna sodelavka za razvoj turizma) ter iz Javnega zavoda za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina (direktorica zavoda), ki zastopa štiri občine: Vipava, Ajdovščina, Nova Gorica in Renče–Vogrsko. Intervju je mnenjski na temo Strategije turizma Vipavske doline 2030, njenega izvajanja ter njihovega pogleda na turizem v Vipavski dolini.

4.1.1 Občina – sektor turizem

Od leta 2015, ko je nastajala strategija turizma, sta se občini Vipava in Ajdovščina povezali, od takrat naprej se oglašujejo in promovirajo kot Vipavska dolina. Turizem je od tistega leta začel rasti in se razvijati v pravo turistično destinacijo, ki bo v prihodnje konkurenčna drugim zelo znanim destinacijam v Sloveniji. Razlog, da je bilo večje povpraševanje po tej destinaciji, je predvsem v tem, da so turisti začeli iskati bolj odmaknjene kraje v naravi, kar pa ta destinacija definitivno ima. V teh letih se je povečalo tudi število nočitvenih kapacitet ter drugih ponudb, kot je na primer degustacija domače hrane na turističnih kmetijah.

Kot odgovor na vprašanje, kakšno je trenutno stanje turizma v občini, lahko z eno besedo povzamemo, da je še v »fazi razvoja«, vendar je že konkurenčen drugim destinacijam po Sloveniji.

V Strategiji turizma so si zadali veliko ciljev, ki jih postopoma dosegajo. Na primer ustanovili so tržno znamko Vipavska dolina »vse drugače, vse leto«, označili so vrsto sprehajalnih poti, izdelujejo oziroma ponujajo nove spominke, organizirajo študijske ture itd. Leta 2020 so se povezali še z občinama Nova Gorica in Vogrsko-Renče, s katerima so skupaj ustanovili Zavod za turizem. Od takrat dalje se vse te občine skupaj promovirajo pod turistično znamko Vipavska dolina. Prav zaradi te spremembe niso naredili novega akcijskega načrta za obdobje 2020–2024, ker bodo v prihajajočem letu (2022) pripravili novo strategijo za vse štiri občine skupaj.

Prednost turizma v občini Ajdovščini oziroma v Vipavski dolini nasploh je, da je dokaj neodkrita destinacija, kar je za turiste, ki si želijo več miru in s tem tudi manjšo »gnečo«, prava lokacija. Prednost je po mnenju zaposlene na občini tudi to, da se je turizem šele začel, tako da so bili razvojni koraki bolj domišljeni.

Na občini menijo, da bodo po epidemiji take destinacije, kot je Vipavska dolina, bolj mamljive prav zaradi te prednosti – neodkritosti (manj gneče, majhnost prenočišč, zunanje aktivnosti).

Težavo oziroma problem v razvoju turizma Vipavske doline še vedno predstavlja neusklajenost med občinami, saj ima vsaka občina svoje prioritete. Poleg tega na celotnem območju še vedno primanjkuje lokalnih ponudnikov, ki bi se s turizmom profesionalno ukvarjali. Težava pa je tudi, da je manjši delež domačinov, ki ne podpirajo turizma.

V občini so kot največjo obremenitev izpostavili odpadke, predvsem v letu 2020, ko je bilo povečano število turistov na prostem, ki so ustvarili veliko odpadkov v naravi. Navkljub ozaveščanju o tem je še vedno veliko ljudi, ki tega žal ne spoštujejo.

Na občini si želijo v prihodnje povečati promoviranje nove tržne znamke ter vzpostaviti večje povezovanje in komuniciranje med občinami v Vipavski dolini. Radi bi tudi pridobili nove strokovne kadre na področju turizma, ki bi turizem Vipavske doline razvijali naprej.

4.1.2 Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina

Leta 2019 so zabeležili rekordno leto za turizem v Vipavski dolini, leto 2020 pa je bilo ravno nasprotje, ko so imeli približno polovico manj nočitev v celem letu, razlog je bil seveda korona virus. Iz zavoda poročajo, da je bilo na destinaciji Nova Gorica in Vipavska dolina v 2020 večje povpraševanje po manjših nastanitvah, kot so kmečki turizem, apartmaji, počitniške hiške. Menijo, da bo tudi v prihodnje večje število turistov, ki si bodo želeli takšnih nastanitvev. Na zavodu so še povedali, da so imeli v lanskem septembru najvišje število turistov po prvem valu epidemije do zdaj, predvsem domačih gostov. Razložili so, da prav zaradi tega, ker so turisti iskali neodkrito destinacijo, k obisku pa je prispevala tudi močna promocijska kampanja Rajska dolina obstaja.

Zavod bo skupaj z občinami v prihajajočem letu sestavil novo Strategijo turizma. Želijo se razvijati v smeri butične, zelene destinacije in trajnostno naravnane za zahtevnega gosta, ki troši več. Se pravi, njihov cilj ni to, da privabijo v dolino čim več gostov, ki bi s seboj prinesli malico in pustili za seboj odpadke, ampak iščejo kakovostnega gosta, ki bo tukaj doživel nekaj lepega, edinstvenega in ki bo ponesel tudi dober glas naokrog in s tem promoviral dolino. Ob tem si želijo, da bi bil gost tudi trajnostno naravnan. V zavodu delajo na tem, da bi bila večina ogledov vodenih, ker so bolj kakovosti, in sicer zaradi več razlogov, kot so: voden ogled pokaže ljudem skrite kotičke, ki jih gosti sami ne bi našli; da vidijo tisto najboljše, kar destinacija lahko nudi; na vodenih ogledih vodniki peljejo goste tudi do postankov, kjer lokalni ponudniki ponudijo domačo hrano in pijačo. Posebej je izpostavljen zadnji razlog, kjer imajo ponudniki možnost ponuditi svoje izdelke na eni strani, na drugi pa se je tako mogoče izogniti odpadkom, ki bi jih gosti sicer sami ustvarili. Veliko poudarka je tudi na tem, da ponudniki hrane ne mečejo stran, ampak je naredijo toliko, kot jo porabijo. Razmišljajo tudi, da bi ti ponudniki zapolnjevali

ponudnike v turizmu, tako da bi ti ponudniki v gostilnah, restavracijah postregli pridelke »iz njive na krožnik«. To pa je zagotovo eden izmed vidikov krožnega gospodarstva.

Kot prednost turizma na tem območju na zavodu izpostavljajo butičnost, kulinariko (destinacija z dvema restavracijama z Michelinovo zvezdico) in »outdoor« (kolesarjenje in pohodništvo v naravi). Največ stavijo na kombinacijo »outdoor«, kulinarike in vina. Kot prednost so izpostavili še vreme, ki omogoča turizem vse leto, saj je to ena redkih destinacij, ki ima celo leto možnost izvajanja dejavnosti »outdoor«, kot so kolesarjenje, padalstvo, pohodništvo. Tu ni hudega mraza, snega razen na Trnovski planoti ni; kar je lahko spet prednost, da lahko turist pozimi v enem popoldnevu začuti pravo zimo na planoti in hkrati »pomlad« v dolini.

Slabost pa je predvsem to, da je številčnost obiska zelo odvisna tudi od tujih turistov. Lansko leto, zaradi covid krize, je bilo tujih turistov zelo malo. Hkrati gre za pomanjkanje nekaterih nočitvenih kapacitet, predvsem počitniških hišic, glampinga, po katerih imajo zadnja leta veliko povpraševanja. Zaznali so tudi zaprtost domačinov, ki se še ne zavedajo potenciala te destinacije v celoti.

Želijo si organizirati izobraževanja, usposabljanja tako za domačine, ponudnike kot tudi za strokovne delavce v turizmu, da bodo lažje razvijali novo tržno znamko Vipavska dolina. Želijo si predvsem sodelovanja z vsemi akterji za boljši razvoj turizma, želijo si, da lokalni prebivalci lepo sprejmejo gosta in postanejo nekakšni ambasadorji tega območja (avto promotorji). Kot rečeno, si prizadevajo za takšnega gosta, ki bo imel odgovoren odnos do narave in bo tudi nekaj potrošil pri lokalnih ponudnikih.

4.2 KMETIJSTVO

Tudi na področju kmetijstva smo si izbrali dva intervjuvanca, in sicer en intervjuvanec prihaja iz stroke in drugi pa je izvajalec te dejavnosti (lastnik kmetije). Tema intervjuva so bili Strategija kmetijstva in njeno izvajanja ter splošno mnenje oziroma njihuni pogledi na kmetijstvo v občini Ajdovščina.

4.2.1 Razvojna agencija ROD Ajdovščina

Kot slabost predstavnica RA ROD izpostavlja veliko razpršenost kmetij ter da se kmetje ukvarjajo z zelo širokim sortimentom pridelkov. Veliko je kmetov z majhnimi površinami zemljišč, zato so v dolini s sadjem in zelenjavo slabo samooskrbni. To je vidno tudi na tržnici na Borjaču, ki je pred kratkim začela delovati, kjer vseh ponujenih izdelkov hitro zmanjkajo. Manjka podjetnosti. Razlog je predvsem strah pred vso administracijo, ki jo morajo prej opraviti, da lahko izdelke ponudijo. Pri tukajšnjem kmetijstvu je slabost tudi to, da je zelo majhna povezanost med akterji

(kmeti in občino). Tu ni zadruga, kjer bi imeli kmetje kakšna izobraževanja, posvete in druženja.

Prednost kmetijstva pa so mladi kmetovalci, ki prevzemajo kmetije od svojih prednikov. Ti mladi kmetje si želijo inovacij na vseh področjih v kmetijstvu, predvsem pa medsebojnega sodelovanja.

V razvojnem zavodu menijo, da če bodo kmetje bolj drzni in inovativni tudi v podjetniškem smislu, bodo lažje shajali. To se je pokazalo zdaj med epidemijo, ker je bilo enkrat več povpraševanja po lokalnih pridelkih, bodisi zelenjavi in sadju kot tudi po mesninah in mlečnih izdelkih.

Kot prednost je še izpostavila, da se kmetje v nekaterih razvojnih fazah kmetijstva v preteklosti niso veliko vključevali. Zato gre zahvala »trmastim« kmetom, ki so na ta način pomagali ohraniti čisto naravo, saj se niso vključevali v intenzivno pridelavo, s čimer sta se uničevali prst in voda. Glede na to, da imajo odlična ter kakovostna vina, pomeni, da je tudi kakovost vode na tem območju dobra.

Mnenje je, da v Vipavski dolini ni pretirano intenzivnega kmetijstva, je pa veliko kmetij, vendar so manjše (povprečje je manjše od slovenskega). Tukajšnje kmetijstvo se srečuje z različnimi vremenskimi ujmami, ki so krojile pridelke kmetom. Najbolj prisotne so bile in so še pozebe v času cvetenja sadnih vrst, močna burja, poleti visoke temperature, ki jim sledi suša.

Prav zaradi vse pogostejših ujm, ki so posledica podnebnih sprememb, so leta 2018 v občini sklenili sestaviti Strategijo prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe. Ta strategija jim je služila za usmeritve, kako naprej. V letu 2021 pa imajo namen izdelati Strategijo kmetijstva, ki jo bo sprejelo šest občin v Vipavski doli, s čimer bodo naredili velik korak naprej pri medobčinskem sodelovanju. Njihove ideje za naprej, ki jih bodo tudi izpostavili v Strategiji, so: zaradi podnebnih sprememb prestrukturirati kmetijstvo, to je vpeljati podjetništvo v kmetijstvo, poiskati nove kmetijske kulture, nove priložnosti glede na trende povpraševanja ipd. Velik poudarek bodo namenili namakanju, ki je predvsem v občini Ajdovščina velik problem. Za namakalni sistem imajo že načrt, da bodo iz Vogrščka preko avtoceste speljali cevi v zgornjo Vipavsko dolino.

Glede krožnega gospodarstva pa so ravno v pripravi regionalnega razvojnega programa za naslednje obdobje. Z analizo so ugotovili, da imajo v tej regiji zelo malo primerov krožnega gospodarstva. Predstavili so tudi projekt prečiščene odpadne vode za namakanje, vendar žal ni bil realiziran zaradi previsokih stroškov oziroma investicij. Prizadevajo pa si, da bodo vsaj nekaj od tega izpeljali, ker se zavedajo, da so naravni viri, predvsem voda, omejeni.

Največji potencial so naši naravni viri, ki so jih kmetje skozi celo njihovo obdobje kmetovanja skrbno pazili. Drugi potencial pa so človeški viri, mladi, ki se prebujajo in imajo inovativne ideje. Zdaj je na vseh nas, da še naprej ohranjamo te potenciale, da še naprej skrbimo za naravne vire in razvijamo nove ideje, ki bodo stremele k zelenem razvoju.

4.2.2 Lastnik kmetijskega objekta (vinogradništvo in živinoreja – kmečki turizem)

Po mnenju lastnice kmetije je stanje kmetijstva v občini oziroma v Vipavski dolini nasploh zelo dobro. S kmetijstvom se ukvarja že dolgo, približno 35 let, in meni, da niti te značilne močne burje tu ni več, kar pomeni, da je za vzgojo rastlin toliko boljše. Edina nepredvidljivost so drugi vremenski pojavi, kot sta suša in pozeba, kar velikokrat uniči ali poslabša pridelek. Prav zaradi te nepredvidljivosti se strinja s Strategijo prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021 in meni, da je zelo dobro, da so jo sestavili in da se dela na tem, da bodo v prihodnje poskušali odpraviti ali vsaj omiliti podnebne spremembe.

V sodelovanju z razvojno agencijo v Ajdovščini so ustvarili dediščinski projekt suhozidje in terasaste krajine v kraju Črniče. Pravi, da lahko rečemo, da se kmetijstvo ozira na preteklo izkušnje, kjer so uporabljali te metode za označitev parcel, mejice pa so bile za zaščito proti burji. Na osnovi lastnih izkušenj so kmetje v preteklosti uporabljali pametne in okolju prijazne pristope v kmetijstvu. Izpostavila je tudi, da je čas med epidemijo tudi prinesel določene prednosti. Ena od prednosti je sprememba navad ljudi, ki spet posegajo po lokalni hrani. Povedala je, da je veliko povpraševanja po lokalnih pridelkih. Pridelajo vino, mesnino (svinjsko in goveje) ter nekaj zelenjave. To nato objavijo v e-tržnici na Borjaču in je res zelo veliko povpraševanja.

Prednosti v kmetijstvu v Vipavski dolini je res veliko, skoraj ni vrste sadja in zelenjave, ki ne bi uspevala. Vendar pa so prisotne tudi slabosti, problemi. To so, kot že omenjeno, zlasti nepredvidljivo vreme, ki kroji končni pridelek v tamkajšnji dolini, in tudi drugi. Kot dolgoletna lastnica kmetije je najbolj izpostavila namakanje, ki je v občini velik problem. Pravi, da do zdaj s strani občine ni bilo nobenega interesa za to, čeprav se kmetje že dolgo pritožujejo glede tega.

V dolini so ugodne razmere za gojenje sadnih, zelenjavnih in vinskih vrst, na planoti (Gori) pa so ugodne razmere za rejo živali, kot sta govedoreja in prašičereja.

Kot prednost pri razvoju kmetijstva navaja tudi, da veliko kmetov še vedno goji avtohtone vrste rastlin in tudi živali. Na njihovi kmetiji so zelo ponosni na stare avtohtone sorte trt, kot sta Klarnica in Zelen.

Na vprašanje, kaj bi želeli spremeniti, izboljšati ali dopolniti, je odgovorila samo: »namakanje«. Res je nesprejemljivo, da se uporablja pitna voda za namakanje kmetijskih zemljišč.

4.3 INDUSTRIJA

Iz industrijske dejavnosti sta za intervju izbrana dva deležnika iz dveh najprepoznavnejših podjetij v občini Ajdovščina, Fructal ter Mlinotest. S tem intervjujem smo se seznanili o njihovem delovanju v podjetju, predvsem na okoljskem področju – koliko pozornosti posvečajo temu, kakšne načrte imajo na temo okolja ter zdravja ljudi.

4.3.1 Fructal d.d.

V Fructalu so v začetku leta 2021 na trgu predstavili novo inovacijo, embalažo Tetra pak rastlinskega izvora.

Napovedali so prehod na embalažo rastlinskega izvora (tako imenovano »plant-based« pakiranje) z namenom še dodatnega zmanjšanja vpliva na okolje. Embalaža Tetra pak rastlinskega izvora je namreč narejena iz sladkornega trsa. Tudi novi pokrovčki te embalaže so narejeni iz polimerov rastlinskega izvora. Za ta projekt so se odločili predvsem zaradi narekovanja okoljske politike, ker so sklenili, da je podjetje okoljsko in družbeno odgovorno. Prizadevajo si, da bodo procesi v njihovi industriji še prijaznejši okolju. Prav s tem projektom so svojo prizadevnost do okolja še nadgradili. Poudarili so še, da je bilo v ta projekt vložena veliko truda in razmisleka, že zaradi velikega finančnega vložka. Da bi iz 84 % prešli na 100 % okolju prijazno embalažo, še ne razmišljajo, ker je projekt še dokaj nov oziroma še v razvojni fazi, si pa v prihodnje želijo, da bi lahko nekoč tudi to realizirali.

V letu 2015 je bil Fructal prvi v Sloveniji, ki je s predstavitvijo inovativnega proizvoda »plastenka za plastenko« (PET2PET) zaprl masni krog plastične embalaže. V dogovoru z družbo Dinos (ki zbira odpadno embalažo) in avstrijsko družbo Alpla (ki reciklira embalažo) sodelujejo v projektu plastenka za plastenko.

Plastenke kupci normalno odložijo v zabojnike za odpadno embalažo, kjer jih nato Komunalno stanovanjska družba Ajdovščina pobere in pelje na svojo deponijo. Odpadne plastenke pijač se preko Dinosove embalažne sheme zberejo, se reciklirajo v granulato, iz katerih Alpla naredi nove predforme, ki se v Fructalu napihnejo v nove plastenke in se napolnijo s pijačo. Nove plastenke so tako narejene iz recikliranih odpadnih plasten. Na teh plastenkah je narisana posebna oznaka, da lahko kupci vidijo, da gre za plastenko iz 50 % reciklirane plastike. Sistem PET2PET so nadgradili in prehajajo iz uporabe plasten s 50 % vsebnostjo reciklata na plastenke, ki so izdelane iz 100 % reciklata.

Pri bioloških odpadkih, ki nastanejo v proizvodnji, imajo urejeno sodelovanje s prevzemnikoma bio odpadkov Saubermacher in Biotera, ki te odpadke kompostirata ter z Zavodom za gozdove Slovenije, ki sprejema jabolčne tropine za namen krmljenja divjadi.

V podjetju spoštujejo okoljsko zakonodajo in se je striktno držijo. Predvsem pri porabi vode, elektrike in pri izpušnih toplogrednih plinov se držijo normativov, da ne prekoračijo dovoljenega.

Na vprašanje o ponovni uporabi tehnološke vode so odgovorili, da trenutno nimajo urejene infrastrukture za ponovno uporabo tehnološke vode.

Prav tako nimajo uporabe lastne elektrike iz obnovljivih virov energije (sončni paneli), trenutno ne razmišljajo o tem, razlog za to pa je predvsem v potrebnih virih financiranja.

Za svoje izdelke uporabljajo breskev iz Vipavske doline ter jabolka, ki so slovenskega porekla, drugo sadje pridobivajo iz tujine, kjer iščejo najvišjo kakovost polizdelka. Imajo pa tudi veliko število ekoloških izdelkov. V Fructalu poiščejo tiste dobavitelje, ki že imajo certifikat o ekoloških izdelkih in z njimi nato sklenejo pogodbo. Glede na potrebo po bio proizvodu na trgu se pripravi nov proizvod.

Fructal je družbeno odgovorno podjetje, ki se zavzema za zdravje ljudi in čisto okolje. Vsako leto javno objavijo okoljsko poročilo, kjer so vidni vsi podatki o izpušnih onesnaževalih v zrak, o porabi vode itd. V Fructalu poskušajo ustvariti partnerski odnos s potrošniki ter ustvariti prijetno delovno okolje za zaposlene. Vsako leto petega oktobra ima Fructal dan odprtih vrat, ko si lahko vsi ogledajo, kako poteka delo v tem podjetju, od predelave sadja pa vse do nastanka končnega proizvoda.

4.3.2 Mlinotest

Na vprašanje o certifikatih izdelkov so na Mlinotestu povedali, da se zelo zavzemajo za to, da bodo v prihodnje še povečali količino embalaže, ki ima certifikat FSC. Proizvajajo tudi bio izdelke, vendar v manjši meri. Skoraj vsi njihovi izdelki so veganski, vendar tega posebej ne oglašujejo. Imajo tudi brezglutenski program keksov in peciv, ki jih proizvajajo od leta 2016. Vsako leto recertificirajo približno 80–90 izdelkov. Trenutno ima certifikat standarda kakovosti 86 izdelkov, med katerimi je 6 izdelkov brezglutenskega programa. Ti certifikati so: Certifikat IFS Food, EKO-certifikat, Certifikat brezglutenskih prehranskih izdelkov, Certifikat veganskih izdelkov, Certifikat RSPO, Certifikat bonitete odličnosti.

Surovine za proizvodnjo najprej poiščejo v lokalnem okolju. Ker pa količine ne zadoščajo njihovim potrebam, jih nabavljajo tudi drugje po Sloveniji in v sosednjih

državah. V Vipavski dolini odkupljena pšenica zadošča za dober dan meljave, v letu 2020 pa so odkup slovenske pšenice povečali za približno 40 %. Veliko delajo tudi na spodbujanju setve koruze v Vipavski dolini in vsako leto podpišejo nekaj pogodb o pridelavi. Z ekološkimi pridelovalci še nimajo pogodbe, ker vsi ti pridelovalci proizvedejo premajhne količine za njihovo proizvodnjo.

Na prvem mestu sta jim varnost živil in ohranjanje kakovosti skozi celoten rok uporabe. Stalno iščejo izboljšave na področju pakiranja in zmanjševanja porabe embalaže, kar je pomembno tako z okoljskega kot stroškovnega vidika. Zato so se odločili, da bodo živila začeli pakirati v kartonasto embalažo. Novi pakirni stroji jim omogočajo tako pakiranje v kartonasto embalažo kot tudi bio razgradljive materiale. Vse usklajujejo tudi z zahtevami svojih kupcev, ki pričakujejo vedno bolj privlačno transportno embalažo, ki jo postavijo neposredno na police.

Glede nasičenih maščob predelujejo le rastlinska živila – rastlinska živila vsebujejo zanemarljivo količino maščob, hkrati je v njih odstotek nasičenih maščob minimalen. Tudi uporabljenim aditivom posvečajo veliko pozornost, da so uporabljene čim bolj naravne sestavine brez nepotrebnih dodatkov in ne vsebujejo škodljivih sestavin, kar pomeni, da iščejo surovine z nenasičenimi maščobami.

Na Mlinotestu so zavezanci za redne meritve emisij hrupa, izpustov v zrak, onesnaženosti odpadnih vod in svetlobnega sevanja. Z raziskavami in investicijami si prizadevajo za stalne izboljšave. Za pripravo toplotne energije uporabljajo obnovljiv vir, to je lesna biomasa. Na vse primerne strehe z osjo V-Z so bile že pred devetletni nameščene fotovoltaične celice. Pri vsaki večji investiciji, ki jo izvedejo, stremijo k temu, da pripomore k zmanjšanju porabe energije.

Z odpadki ravna skladno z zakonodajo. Odpadke na centralnem ekološkem otoku zbirajo po ločenih frakcijah, evidentirajo in oddajo pooblaščenemu zbiralcu. Pravilnost ločevanja je nadzirana z video nadzorom.

Kar se tiče elementov krožnega gospodarstva, jih vključujejo, kjer je to mogoče in smiselno. V januarju 2021 so skupaj s tujimi partnerji pripravili in oddali na evropski razpis Horizont 2020 večji aplikativni projekt, v katerem bi proučili možnosti recikliranja nekaterih sekundarnih surovin, ki jih zdaj zavržejo kot odpadek.

4.4 DRUŽBENA DEJAVNOST

Na področju družbene dejavnosti smo si za pogovor izbrali društvo, ki je aktivno skozi celo leto, na različnih družbenih področjih.

4.4.1 Športno kulturno turistično društvo

Društvo Sinji Vrh je prostovoljno in samostojno združenje oseb, ki se ukvarjajo s športno rekreativnimi in športno vzgojnimi dejavnostmi ter ljubiteljsko, profesionalno delujejo pri pospeševanju in spodbujanju razvoja turizma na pobočju Gore, ohranjanju, varovanju, raziskovanju in promoviranju naravnih lepot Gore ter njene kulturne, etnološke, sociološke in zgodovinske dediščine ter ljudskih običajev na področju športnih, kulturnih in turističnih dejavnosti (ŠKTD Sinji Vrh, 2016).

V društvu si prizadevajo organizirati veliko prireditev, tako športnih kot kulturnih, kjer je seveda glavni namen medsebojno druženje, saj so v društvu izpostavili, koliko jim pomeni, da se lahko posamezniki skupaj dobijo in družijo, pri tem pa še kaj poučnega ali zabavnega naredijo. Njihove največje prireditve, ki jih izpeljejo vsako leto, so: Angelska nedelja (vaška veselica), tek na Angelsko Goro ter Bilanca leta »taku jn drgači« (proslava).

Zelo radi priskočijo tudi na pomoč. Tako za določene osebe, ki zaprosijo za pomoč, priredijo dobrodelne dogodke, kjer se zbirajo finančna ter druga sredstva.

Člani ŠKTD Sinji Vrh vsako leto organizirajo čistilno akcijo »Očistimo Goro in njene znamenitosti«. Pri tem sodelujejo še Krajevna skupnost Otlica- Kovk ter ostala društva in vsi krajanji, ki so pripravljene nekaj storiti za lepšo okolico, ker si res želijo imeti čisto okolje tako zanje kot tudi za vse turiste, ki zahajajo v te konce.

Zelo radi organizirajo tudi kampe ali kakšne delavnice za mlajše generacije. Nekajkrat so že izpeljali kamp, ki poteka na Otlici ter ostalih krajih v občini in traja dva tedna. Za otroke poskrbijo animatorji, ki poskrbijo, da se otroci skozi zabavo tudi kaj pomembnega naučijo. Vsak dan potekajo različne aktivnosti, kot so: vadba nogomet, kolesarjenje, pohodništvo, plezanje, plavanje, orientacija v naravi, taborjenje, paintbal, itd.

Društvo sprejme kogar koli, ki si želi pomagati in sodelovati pri vseh njihovih aktivnostih, vedno so veseli novega člana. Kot nov cilj so izpostavili, da si bodo v prihodnje prizadevali več poudarka nameniti varovanju narave, predvsem v povezavi z odpadki, ki jih je še vedno veliko v naravi.

5 IZBOR IN PREDSTAVITEV DVEH PREDNOSTNIH PODROČIJ TRAJNOSTNEGA RAZVOJA OBČINE S CILJI, UKREPI IN KAZALCI

Zaradi časovne omejitve ter vsebinske obsežnosti se bomo usmerili samo na dve prednostni področji, to sta kmetijstvo in turizem. Po opisu stanja občine in pogovorih z relevantnimi deležniki sta to dve področji, ki sta še posebej zanimivi za nadaljnji trajnostni razvoj v občini; poleg tega vključujeta tudi gospodarski in družbeni razvoj.

Običajno se za analizo stanja okolja uporablja okvir DPSIR. Zato bomo temu okvirju poskušali v čim večji meri slediti. Analiza sicer ni povsem popolna, ker niso na razpolago vsi potrebni podatki.

Okvir DPSIR predstavlja sistemsko analitičen pogled. DPSIR opredeljuje različne vzorčne verižne povezave med človekovimi dejavnostmi in okoljem ter pomaga začeti proces odločanja na sistemski ravni (Burja, 2019). Evropska agencija za okolje je okvir podrobneje razdelila v petdelni shemi. Ta petdelni okvir predstavljajo: »gonilne sile, obremenitve, stanje, vplive, odzive (Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses).« (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2020). Vsak posamezni nabor ima svoj namen:

»Gonilne sile so socialno-ekonomski dejavniki in dejavnosti, ki povzročajo povečanje ali zmanjševanje obremenitev okolja. To so običajno različne dejavnosti, kot so industrija, promet, kmetijstvo, turizem itd.

Obremenitve ali pritiski sestavljajo neposredne antropogene obremenitve ter vplive na okolje, kot so na primer izpusti onesnaževal ali raba naravnih virov.

Stanje se nanaša na trenutno stanje in razvoj določenega pojava v okolju, kot je raven onesnaženosti zraka, vodnih teles in tal, raznovrstnost vrst v posamezni geografski regiji, razpoložljivost naravnih virov (les ali voda).

Vplivi so učinki spremenjenega okolja na zdravje ljudi in drugih živih bitij.

Odzivi so odgovori družbe na okoljske probleme. To so lahko posebni ukrepi države ali lokalnih skupnosti. Pomembne so tudi odločitve podjetij in posameznikov, npr. naložbe podjetij v nadzor nad onesnaževanjem ali nakupi recikliranih dobrin v gospodinjstvih.« (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2020).

5.1 KMETIJSTVO

Pod to točko bomo predstavili stanje kmetijstva v občini Ajdovščina, skupaj z njegovimi vplivi na okolje in podnebje. Predstavili bomo tudi mednarodne, državne in lokalne politične smernice na področju kmetijstva, ki se zavzemajo za zmanjševanje vplivov na okolje. Poiskali bomo tudi dobre prakse oziroma možne rešitve, ki bi omilile podnebne spremembe, ki se prav zdaj dogajajo po svetu. Na koncu bomo predstavili predloge operativnih ciljev skupaj s kazalniki in ukrepi za območje občine Ajdovščine.

5.1.1 Stanje kmetijstva v občini

Kmetijstvo na območju občine Ajdovščine po mnenju stroke ni tako intenzivno, ker v občini deluje veliko malih kmetov z majhnimi zemljišči, kjer se še vedno v večji meri poslužujejo starega načina kmetovanja (z majhno uporabo mehanizacije in kemičnih sredstev). Po poročanju ARSA je na splošno v Sloveniji intenzivnost kmetijstva zmerna in predvsem poteka v smeri izboljšanja delovne intenzivnosti kmetijske pridelave oziroma zmanjševanja vložka dela na enoto površine oziroma proizvoda (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021a). V občini je večji problem namakanje, kjer površina zemljišč za namakanje obsega zgolj 63 hektarjev (Občina Ajdovščina, 2017c). Kmetovalci vodo za namakanje pridobivajo le iz Vogrščka. Problem pa je v tem, da le en majhen del Vogrščka spada pod občino; kar privede do velikega izrabljanja pitne vode iz vodovodnega omrežja. V preteklosti je imelo veliko kmetij kapnice za zbiranje deževnice; verjetno bi ponovno zbiranje deževnice na ta način pokazalo zmanjšanje porabe pitne vode.

Na celotnem območju Vipavske doline, torej tudi v Ajdovščini, se kmetje zadnjih nekaj let soočajo z ekstremnimi vremenski razmerami, ko v spomladanskih dneh, ko vse cveti, pride do pozeb, v poletnem obdobju pa nastopi dolga doba suše z visokimi temperaturami. Drug problem je še burja, ki so jo domačini sicer vajeni, vendar prav zaradi burje pride do vetrne erozije, ki ovira kmetovalce. Morda je razlika v tem, da je pogostost pojavljanja burje dandanes večja. Ekstremni vremenski pogoji pa so znano povezani s podnebnimi spremembami.

Na pobočju Gore so bili v preteklosti zelo znani kali (glinene vdolbine, napolnjene z vodo), kjer se je napajala vsa živina. V zadnjem desetletju jih je žal ostalo samo še majhno število, zato kmetovalci zdaj živino napajajo s pitno vodo, ki jo seveda dobijo iz vodovodnega omrežja. Poleg tega kmetje dobijo to vodo bolj poceni – t. i. kmetijska voda, kar privede do še večjega izkoriščanja pitne vode.

5.1.2 Obremenitve okolja zaradi kmetijstva

Pritiske na okolje predstavlja uporaba sredstev za varstvo rastlin, kot so fitofarmacevtska sredstva. V občini Ajdovščina nimajo podatkov o uporabi teh, je pa bilo leta 2019 v Sloveniji zabeleženih 942 ton fitofarmacevtskih sredstev. Zaradi večjega deleža trajnih nasadov predstavljajo fungicidi več kot dve tretjini vseh uporabljenih FFS v Sloveniji. V letu 2019 je skupna poraba FFS na enoto njivskih površin in trajnih nasadov znašala 4,7 kg na hektar, kar je najmanj v zadnjem 10-letnem obdobju spremljanja porabe FFS (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021d). Torej, v kmetijstvu je zelo razširjena »raba umetnih gnojil, pesticidov (sredstva proti rastlinskim boleznim), herbicidov (sredstva za zatiranje plevela), fungicidov (sredstva za zatiranje gliv) in insekticidov (sredstva za zatiranje škodljivcev).« (Učbeniki Geografija 1, 2021). Uporaba kemičnih sredstev je sicer povečala zanesljivost in količino pridelane hrane, toda hkrati povzroča velike obremenitve na okolje. »Najpogostejše negativne posledice njihove uporabe so onesnaževanje prsti in podtalnice (kemična sredstva se s padavinami izpirajo v prst in od tam v podtalnico), izumiranje nekaterih vrst rastlin in kopičenje strupenih snovi v rastlinah, živalih in človeku.« (Učbeniki Geografija 1, 2021).

Pritisk na okolje v kmetijstvu predstavljajo še izpusti amonijaka, metana in dušika. V letu 2019 je v Sloveniji 92 % skupnih izpustov amonijaka izviralo iz kmetijstva. 45 % izpustov je zaradi gnojenja z živilskimi gnojili in paše, 32 % je iz hlevov, 14 % izpustov zaradi skladiščenja živinskih gnojil ter 8 % izpustov zaradi gnojenja z mineralnimi gnojili (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021c). Amonijak v velikih koncentracijah škoduje zdravju in dobremu počutju ljudi ter rejnih živali. Škodljiv je tudi rastlinam. Z amonijakom se dušik odlaga v naravne ekosisteme, jih s tem spreminja (eutrofikacija) in ogroža biotsko pestrost. Izpusti amonijaka povzročajo tudi gospodarsko škodo. Zaradi odlaganja amonijaka v okolje se tam sprošča didušikov oksid, kar prispeva k posrednim izpustom toplogrednih plinov. Kmetijstvo je vir »neposrednih (kot na primer nastanek metana pri fermentaciji v prebavilih domačih živali) in posrednih (na primer uhajanja dušikovih spojin iz kmetijstva v vode in zrak) izpustov toplogrednih plinov.« (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021b). Zaradi velikega števila čred in zaradi posebnosti v prebavi goveda v Sloveniji okrog 85 % izpustov metana prispeva govedoreja (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021b). Gre tudi za pojav prekomernega obremenjevanja okolja s fosforjem. Obremenjevanje okolja lahko povzročajo tudi organski odpadki v kmetijstvu in nekmetijski organski odpadki na kmetijskih površinah (npr. plastična embalaža). Težka kmetijska mehanizacija pa ne samo da tlača tla in s tem uničuje živalske vrste v prsti, ampak gre tudi za povečano porabo energentov/goriv.

Splošno gledano sta največji problem obremenjevanja okolja v kmetijstvu poleg intenzivne pridelave še monokultura in živinoreja. Pretvorba gozdov v kmetijska

zemljišča in živinorejske farme je eden glavnih vzrokov krčenja gozdov. Do tega je prišlo prav zaradi naraščajočega povpraševanja po hrani. Druga velika skrb pri takšnem načinu kmetijstva so emisije toplogrednih plinov. Reja živine ustvari 14,5 % svetovnih emisij toplogrednih plinov. V kmetijstvu se porabi 92 % vode, tretjina pa se porabi za rejo živine in proizvodnjo živalskih proizvodov. Tako živinoreja ustvarja velik ogljični odtis in ima zelo velik vpliv na globalno segrevanje (Down To Earth, 2021).

Novejši podatki kažejo ugodnejše trende zmanjševanja obremenitev iz kmetijskih dejavnosti. Poraba mineralnih gnojil se je v Sloveniji v obdobju 1992–2019 zmanjšala za 35 %. Za 26 % se je v istem obdobju zmanjšala tudi poraba rastlinskih hranil na hektar kmetijskega zemljišča v uporabi. Prav tako beležijo, da se je v zadnjih letih zmanjšala uporaba fitofarmaceutskih sredstev, zmanjšali so se tudi izpusti amonijaka, metana in dušika (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021c). Žal pa s podatki za občino Ajdovščino ali Vipavsko dolino ne razpolagajo.

Kot beležijo po celotni Sloveniji, se tudi v občini povečuje urbanizacija in s tem nepovratna degradacija tal in izguba naravnega vira. Povečuje se zaraščanje kmetijskih zemljišč in s tem zmanjševanje sposobnosti samooskrbe s hrano ter zmanjševanje obsega ekosistemskih storitev. Prav zato ima občina v pripravi nov odlok o občinskem prostorskem načrtu OPN občine Ajdovščina – v veljavo bo prišel za preprečitev sprememb namembnosti kmetijskega zemljišča. Se pravi, da se ob sprejetju novega odloka ne bo več dalo preprosto spremeniti kmetijskega zemljišča v zazidalno zemljišče, kar bo preprečilo degradacijo kmetijskih zemljišč v občini.

5.1.3 Okoljski vplivi kmetijstva

Kmetijstvo tako v geografskih kot tudi v socialno-ekonomskih razmerah zagotavlja hrano, krmo in neživilske izdelke, da se zadovoljijo potrebe industrije in potrošnikov. Kmetijstvo zagotavlja tudi družbene in okoljske koristi ter igra pomembno vlogo v razvoju podeželskih območij, izboljšanju kakovosti življenja in ustvarjanju delovnih mest (European Commission, 2020e).

Rast svetovnega prebivalstva, lakota, debelost in spreminjajoče se potrebe potrošnikov pritiskajo na kmetijsko proizvodnjo, da bi na svetovni ravni izboljšala prehransko varnost. Kmetijski in prehranski sistemi morajo biti hkrati odporni proti izzivom omejenih virov, poslabšanju okolja, podnebnim spremembam in izgubi biotske raznovrstnosti (European Commission, 2020e).

Podnebne spremembe in degradacija okolja nas življenjsko ogrožajo. Dejstvo je, da podnebne spremembe so. Prav za te spremembe sta v veliki meri odgovorna človek in njegova dejavnost. Kmetijstvo je eno izmed takšnih področij, kjer je vpliv podnebnih sprememb velik; tako z vidika vplivanja na podnebne spremembe kot tudi

posledic teh na kmetijsko dejavnost. Po poročilu IPCC se je od leta 1961 preskrba s hrano na prebivalca povečala za več kot 30 %, posledica tega je večja uporaba umetnih gnojil ter vodnih virov za namakanje (MMC RTV SLO, 2021). Podatki, ki so na voljo od leta 1961, kažejo, da se je dobava rastlinskih olj in mesa na prebivalca več kot podvojila, dobava živilskih kalorij na prebivalca pa se je povečala za približno eno tretjino. Živilski sistem je pod pritiskom tako ne podnebnih sektorjev kot tudi podnebnih sprememb. Do tega je prišlo zaradi pospešene rasti prebivalstva, povečane porabe hrane, krme, vlaknin, lesa in energije (MMC RTV SLO, 2021).

Opažene podnebne spremembe že vplivajo na zanesljivo preskrbo s hrano s povečanjem temperature, spreminjanjem vzorcev padavin in vse pogostejšimi ekstremnimi vremenskimi dogodki, kot so vročinski vali, suše, nevihte in poplave. Za leto 2050 so zaradi podnebnih sprememb napovedali do 29-odstotno zvišanje cen žit, kar bi vplivalo na potrošnike iz celega sveta. Če bo prišlo do tega scenarija, bodo najbolj ogroženi seveda potrošniki z nizkimi dohodki. Pri povišanju temperature poročajo, da se bo znižala kakovost pridelka, porazdelitev škodljivcev in bolezni se bo spremenila, kar bo negativno vplivalo na proizvodnjo v številnih regijah. Pridelava sadja in zelenjave, ki je ključna sestavina zdrave prehrane, je prav tako občutljiva na podnebne spremembe. Res da daljša rastna obdobja omogočajo gojenje večjega števila zasadšč in lahko prispevajo k večjim letinam, vendar pa nekatere vrste sadja in zelenjave potrebujejo obdobje hladnega vremena, da lahko pridelajo uspešno letino, toplejše zime pa lahko predstavljajo tveganje za to. Po poročilu IPCC je približno 21–37 % skupnih emisij toplogrednih plinov mogoče pripisati prehranjevalnemu sistemu, kamor spadajo kmetijstvo, raba zemljišč, skladiščenje, prevoz, embalaža. V to oceno so vključene emisije iz dejavnosti poljščine in živine znotraj kmetijskih dejavnosti (9–14 %) in iz rabe zemljišč (5–14 %) (MMC RTV SLO, 2021).

V Vipavski dolina so zelo ugodne razmere za razvoj kmetijstva, ampak le tega ogrožajo ekstremni vremenski dogodki, »kot so suše, poplave, pozebe in močni vetrovi, ki so prav zaradi vpliva podnebnih sprememb vse pogostejši.« (Občina Ajdovščina, 2018). Zaradi vedno bolj intenzivnih vremenskih pojavov privede do večja tveganja za poškodbe na pridelkih in na kmetijskih objektih (Občina Ajdovščina, 2018). »Negativni učinki, ki jih prinašajo, so zgodnejši konec rastne dobe, spremembe vrst in sort kmetijskih rastlin, spremembe lokacije pridelave (pridelava na višjih legah, območjih z višjo nadmorsko višino), povečanje povpraševanja po vodi zaradi spremenjenih padavinskih vzorcev, višjih temperatur in večje evapotranspiracije,« (Občina Ajdovščina, 2018, str. 16)

5.1.4 Odzivi na okoljske probleme kmetijstva

Kot odziv na vedno pogostejše ujme zaradi podnebnih sprememb so po svetu in pri nas predstavili vrsto dobrih praks v kmetijstvu, s katerimi bi lahko obvladali ali vsaj omilili škodo, ki nastaja skoraj vsako leto zaradi spreminjanja ozračja. Da bi Evropa premagala ta izziv, je sprejela Evropski zeleni dogovor, ki je časovni načrt za vzpostavitev trajnostnega gospodarstva EU. Ta cilj bi dosegli tako, da bi podnebne in okoljske izzive spremenili v priložnosti na vseh področjih politike ter dosegli podnebno nevtralno EU do leta 2050 (European Commission, 2019).

Zdravi ljudje, zdrava družba in zdrav planet so medsebojno povezani, zato so trajnostni prehranski sistemi v središču evropskega zelenega dogovora. Ta je zasnovan tako, da spodbuja gospodarstvo, izboljšuje zdravje in kakovost življenja ljudi ter skrbi za naravo. Evropski kmetijski in prehranski sistem, ki temelji na skupni kmetijski politiki, je že svetovni standard glede varnosti, zanesljivosti oskrbe, prehrane in kakovosti (European Commission, 2019).

Eno pomembnejših področij Zelenega dogovora je sprejetje Strategije od »vil do vilic« (Farm to Fork). Prav pandemija COVID-19 je pokazala, da živilski sistemi ne morejo biti odporni proti krizam, če niso trajnostni. Preoblikovati moramo predvsem svoje prehranske sisteme, ki danes predstavljajo skoraj tretjino svetovnih emisij toplogrednih plinov, porabijo velike količine naravnih virov, povzročijo izgubo biotske raznovrstnosti in negativno vplivajo na zdravje ljudi (zaradi premajhne in/ali prekomerne prehranjenosti) in ne dopuščajo poštenih gospodarskih donosnosti in preživetja vseh akterjev, zlasti za primarne proizvajalce (European Commission, 2020c). »Cilj strategije od vil do vilice je pospešiti prehod na trajnostni prehranski sistem, ki bi moral:

- imeti nevtralen ali pozitiven vpliv na okolje,
- pomagati ublažiti podnebne spremembe in se prilagoditi njihovim vplivom,
- preprečiti izgubo biotske raznovrstnosti,
- zagotoviti prehransko varnost, prehrano in javno zdravje ter zagotoviti, da imajo vsi dostop do zadostne, varne, hranljive in trajnostne hrane,
- ohraniti cenovno dostopnost hrane, hkrati pa ustvarjati pravičnejše gospodarske donose, spodbujati konkurenčnost oskrbovalnega sektorja v EU in spodbujati pravično trgovino.« (Agencija Republike Slovenije za okolje, 2021e).

Ključni del evropskega zelenega dogovora predstavlja tudi Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030. Strategija za biotsko raznovrstnost naj bi biotski raznovrstnosti Evrope pomagala na poti k okrevanju do leta 2030 v korist ljudi, podnebja in našega planeta.

Njen namen je, da družba v obdobju po pandemiji COVID-19 okrepi odpornost proti prihodnjim grožnjam, kot so:

- učinki podnebnih sprememb,
- gozdni požari,
- neustrezna prehranska varnost,
- izbruhi bolezni, vključno z zaščito prostoživečih vrst in bojem proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi vrstami (European Commission, 2020a).

Na področju kmetijstva igra pomembnejšo vlogo Skupna kmetijska politika (SKP). SKP Evropske unije je bila oblikovana kot partnerstvo med kmetijstvom in družbo, med Evropo in njenimi kmeti. Skupna kmetijska politika ponuja številne instrumente za iskanje ustreznih odgovorov na izzive podnebnih sprememb in bolj trajnostno kmetijstvo EU. Glede na pritisk na naravne vire je SKP spisala cilje, ki bodo:

- podpirali kmete in izboljšali kmetijsko produktivnost ter zagotavljali stabilno ponudbo hrane po dostopnih cenah,
- kmetom v Evropski uniji zagotavljali ustrezne dohodke,
- pomagali v boju proti podnebnim spremembam in pri trajnostnem upravljanju naravnih virov,
- ohranjali podeželje in krajino po vsej EU,
- ohranjali podeželsko gospodarstvo s spodbujanjem zaposlovanja v kmetijstvu ter agroživilskem in povezanih sektorjih (European Commission, 2020e).

Svet EU je 2. decembra 2021 sprejel pravičnejšo in okolju prijaznejšo kmetijsko politiko 2023–2027, ki temelji na uspešnosti.

Za boj proti podnebnim spremembam imamo po svetu veliko organizacij, ki se spoprijemajo z današnjimi svetovnimi izzivi, med drugimi Organizacijo združenih narodov (OZN), ki je bila ustanovljena z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, trajnostnega razvoja in človekovih pravic. Z uresničitvijo 17 splošnih ciljev iz Agende za trajnostni razvoj do leta 2030, ki so jo članice OZN sprejele leta 2015, ter zavez iz Pariškega sporazuma o podnebnih spremembah želijo doseči mir in varnost, blaginjo ter dostojno življenje za današnje in prihodnje rodove (GOV.SI, 2021c). Kar nekaj od teh ciljev se neposredno ali posredno tiče tudi kmetijske pridelave in predelave, kakovostne hrane in dobrega človekovega zdravja. Ti cilji so:

- »Cilj 2. Odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljšo prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo.« (Burja, 2017, str. 7) (podvojiti donosnost kmetijstva in dohodke malih pridelovalcev, zagotoviti trajnostno pridelavo hrane in odporne načine kmetovanja, ohraniti gensko raznovrstnost semena, kulturnih rastlin, domačih, udomačenih in sorodnih divjih živali, povečati vlaganja v kmetijsko infrastrukturo, kmetijske raziskave).

- »Cilj 12. Zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in potrošnje.« (Burja, 2017, str. 26)
- »Cilj 13. Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam.« (Burja, 2017, str. 28)
- »Cilj 15. Varovati in obnoviti kopenske ekosisteme ter spodbujati njihovo trajnostno rabo, trajnostno gospodariti z gozdovi, boriti se proti širjenju puščav, preprečiti degradacijo zemljišč in obrniti ta pojav ter preprečiti izgubo biotske raznovrstnosti.« (Burja, 2017, str. 31)

Evropska komisija je marca 2021 predstavila Akcijski načrt za razvoj ekološke pridelave. Splošni cilj akcijskega načrta je spodbuditi večjo pridelavo in potrošnjo ekoloških proizvodov. Med drugim tudi, da bi se do leta 2030 ekološko kmetovanje izvajalo na 25 % kmetijskih zemljišč in da bi se krepko povišala raven ekološke akvakulture (GOV.SI, 2021a).

»Ekološka pridelava prinaša številne pomembne koristi: na ekoloških zemljiščih je biotska raznovrstnost za približno 30 % višja, dobrobit ekološko rejnih živali je na višji ravni, pri njihovi reji pa se uporablja manjše število antibiotikov, ekološki kmetje imajo višje dohodke. Ekološki logotip EU potrošnikom pomaga razumeti, kaj natančno kupujejo. Akcijski načrt je v skladu z evropskim zelenim dogovorom, strategijo »od vil do vilic« in strategijo za biotsko raznovrstnost.« (Evropska komisija, 2021).

V akcijskem načrtu je navedenih 23 ukrepov, ki predpostavljajo tri pomembnejša področja, in sicer »spodbujanju potrošnje, povečanju pridelave in izboljšanju trajnostnosti sektorja, da bi se zagotovila njegova uravnotežena rast.« (Evropska komisija, 2021)

Ekološko kmetovanje je takšen način kmetovanja, ki v ospredje postavlja pridelavo hrane z uporabo naravnih snovi in postopkov. »To pomeni, da ima omejen vpliv na okolje, saj spodbuja:

- odgovorno rabo energije in naravnih virov,
- ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- ohranjanje regionalnega ekološkega ravnotežja,
- izboljšanje rodovitnosti tal,
- ohranjanje kakovosti vode,
- spodbujanje visoko raven dobrobiti živali.« (European Commission, 2020d).

Evropska unija ima tudi sprejeto uredbo – Uredba (ES) št. 2018/848 – ekološka pridelava in označevanje ekoloških proizvodov. Namen te uredbe je revidirati in okrepiti pravila EU o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov (EUR - Lex, 2021).

Leta 2012 so sprejeli Uredbo o zelenem javnem naročanju, od 1. januarja 2018 pa velja prenovljena uredba. »Zeleno javno naročanje je naročanje, pri katerem naročnik po Zakonu o javnem naročanju naroča blago, storitve ali gradnje, ki imajo v primerjavi z običajnim blagom, storitvami in gradnjami v celotni življenjski dobi manjši vpliv na okolje, zagotavljajo varčevanje z naravnimi viri, materiali in energijo ter imajo enake ali boljše funkcionalnosti.« (GOV.SI, 2021d)

Zeleno javno naročanje je obvezno za 22 predmetov (GOV.SI, 2021d).

Na področju kmetijstva so v Zakonu za kmetijstvo opredeljene sheme kakovosti. Živilom iz shem kakovosti se lahko da poseben zaščitni znak, ki označuje pridelke oziroma živila iz posameznih shem kakovosti.

Sheme kakovosti so:

- »ekološki,
- integrirani,
- višja kakovost,
- dobrote z naših kmetij (trenutno se še ne izvaja),
- zajamčena tradicionalna posebnost,
- označba porekla,
- izbrana kakovost in
- geografska označba.« (GOV.SI, 2021b).

5.1.5 Dobre prakse v kmetijstvu

Za bolj produktivno in odporno kmetijstvo je potreben velik premik pri upravljanju z vodo, tlemi, hranili in drugimi kmetijskimi viri. Izotopske tehnike lahko spremljajo in kvantificirajo gibanje ogljika, vode in hranil ter njihovo dinamiko v različnih agroekosistemih za izboljšanje pametnih kmetijskih praks. Kmetje potrebujejo pomoč pri razvoju podnebno pametnih kmetijskih praks, ki se lahko prilagodijo in ublažijo učinke podnebnih sprememb, hkrati pa lahko povečajo proizvodnjo hrane. Z naravnimi viri, kot so zemlja, voda, tla in genski viri, je treba bolje upravljati, da bo mogoče doseči bolj produktivno in odporno kmetijstvo. To bi moralo vključevati prakse, kot je ohranjanje kmetijstva, ki lahko prinese številne pozitivne koristi: zmanjšana erozija tal; boljše zadrževanje vode v tleh in dostopnost hranil za pridelke; povečano kopičenje organske snovi v tleh in večjo produktivnost poljščin in živali (IAEA, 2021).

Podnebno pametne kmetijske prakse lahko znatno zmanjšajo emisije toplogrednih plinov pri reji živine. Pogosto takšne prakse zagotavljajo koristi za kmetijsko ekonomijo in okolje. Kmetovanje z dvojnimi namenoma s strani malih kmetov z živino, ki pridelata tako meso kot mleko, oddaja manj emisij od tistih, ki jih proizvaja specializirano, ločeno goveje in mlečno kmetovanje. Genetska karakterizacija in

označevalec pomaga vzreji in izboljšano hranjenje lahko pomaga izboljšati kakovost mesa in količino mlečnih živali (IAEA, 2021).

Po svetu je zaokrožilo še veliko drugih novih idej, novih kmetijskih praks, ki bodo v prihodnje izboljšale stanje in kakovost okolja. Te so:

Aeroponika – proces gojenja rastlin v zraku, rastline so dane v plastične plošče, tako da so njihove korenine v zraku. Voda in mineralne soli se razpršijo neposredno na koreninah rastlin v obliki aerosola. Optimalno proizveden umetni habitat omogoča hitro rast in razvoj rastlin. Ta način je tudi stroškovno ugoden, ker ni treba uporabiti denarja za namakanje.

Akvaponika – je sistem zaprte zanke, ki se za oploditev zanaša na simbiotično razmerje med ribogojstvom (ribami) in kmetijstvom (rastlinami). Medtem ko se ribji odpadki kopičijo v vodi in zagotavljajo hranila, bistvena za rast rastlin, rastline naravno čistijo vodo. Ta metoda je trajnostna in okolju prijazna.

Hidroponika – je poseben način gojenja rastlin, ki jih gojimo v vodi z dodatkom hranil, ki jih rastline potrebujejo za rast. Rastlin torej ne posadimo v zemljo, temveč v primeren substrat, ki pa služi le kot opora. Ta substrat mora biti dovolj vlažen in porozen, saj ne sme zadrževati vode. V nasprotnem primeru bi rastlina oziroma njene korenine zgnile. Hidroponski sistem gojenja je namreč zelo čist in učinkovit (AgriFarming, 2021).

Potem so poznane nove tehnike, ki se jih že poslužujejo po svetu, uporaba dronov, tkivna kultura, hibridna tehnologija, sajenje pokrovnih rastlin, ki ščitijo tla itd. (AgriFarming, 2021).

Poznamo veliko dobrih praks v kmetijstvu, s katerimi lahko omilimo dosedanje pritiske na okolje, za kar pa je treba nameniti več časa. Nam že kar nekaj časa poznane so tudi stare dobre prakse. Te metode so:

- Permakultura,
- Dobri sosede
- Uporaba zastirke.

Ena izmed dobrih praks je tudi, da inovativni kmetovalci ponoči uporabljajo kapljično namakanje, tako da voda pride naravnost do korenin rastlin in s tem preprečuje izhlapevanje v vročih dneh.

V Sloveniji prav tako uporabljamo nekatere sisteme za zmanjšanje negativnega vpliva na okolje. Pohvalimo se lahko z blagovno znamko za ekološka živila, ki se imenuje Biodar. »To je kolektivna blagovna znamka za ekološka živila, ki je pridelana in predelana po standardih, ki jih določa Zveza združenja ekoloških

kmetov Slovenije.« Ta standard potrjuje, da je živilo popolnoma ekološkega izvora in prekontrolirano s strani pooblaščenih organov za ta standard (Norma, 2014).

Pri tej blagovni znamki je prepovedana kakršnakoli uporaba kemičnih sredstev za varstvo rastlin, mineralnih gnojil, ali morebitnih dodatkov in surovin živalskega izvora v krmilih in gnojilih ter gensko spremenjenih organizmov. Vsa živila iz ekološke pridelave so živila, ki ne vsebujejo gensko spremenjenih organizmov (Norma, 2014).

Prav tako lahko na območju Vipavske doline najdemo nekaj dobrih praks prilagajanja na ekstremne vremenske razmere. »Mednje prištevamo namakanje, lokalno zadrževanje vode, preizkušanje in postopno uvajanje novih rastlinskih kultur in sort, odpornih na višjo temperaturo zraka in veter ter lokalno spremljanje agro meteoroloških spremenljivk za večjo odpornost na pomanjkanje vode, sušo, delno na poplave in pozebe, ohranjene zelenih protivetrnih pasov, načrtovanje primerne opore rastlinam, gojenje v zavarovanih prostorih in protitočne mreže za zaščito pred točo.« (Občina Ajdovščina, 2018, str. 17)

Občina zaradi podnebnih sprememb vodi poskusne nasade, ki so netipične za Vipavsko dolino. Prav tako vodi predelovalnico sadja na Brjah. Namen le tega je predelava lokalnega sadja in nudenje pomoči manjšim pridelovalcem ter kmetom. Občina sodeluje v projektu »LIFE ViVaCCAdapt«. V okviru tega projekta so napisali Strategijo prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe. Ena večjih projektov programa LIFE sta »postavitev protivetrnih ograj, zaradi vetrne erozije, ter sistem SPON – sistem za podporo odločanju o namakanju.« (Občina Ajdovščina, 2018).

Površine zemljišč, ki so vključene v izvajanje kmetijsko-okoljskih ukrepov, so se po letu 1999 močno povečale. V občini Ajdovščina je kar nekaj kmetijskih zemljišč, ki spadajo pod varovana območja naravnih vrednot ter kulturne krajine, kjer je način kmetovanja prilagojen. V celi občini spada kar 203.23 km² površine pod ekološko pomembna območja ter 104,96 km² površin pod NATURO 2000. Na teh območjih morajo biti kmetovalci še tako bolj pozorni. Eden od znanih načinov kmetovanja v varovanem območju je košnja po 2. juliju, in sicer predvsem zaradi zaščitene živalskih vrst, kot je na primer Strašničin mravljiščar, ki je značilen za to območje.

Prav tako se tudi dve živilski podjetji iz Ajdovščine (Mlinotest in Fructal), ki sta odvisni od kmetijske pridelave živil, zavzemata za boljši sistem v kmetijstvu, saj izdelujeta tudi ekološke oziroma biološke izdelke, ki temeljijo naravnem procesu. V Mlinotestu so razvili program »ekoloških« izdelkov, ki so pripravljene iz ekološko pridelanih surovin. Razvili so številne ekološke pekavske izdelke, pice, slaščice, peciva in biološki krompir, testenine in moke (Mlinotest, 2021a). V Fructalu pa imajo breskev iz Vipavske doline, s katero skozi veliko promocijo spodbujajo kupce k nakupu teh sokov prav zaradi lokalne pridelave. V ponudbi imajo še superior 100 % slovensko jabolko, ki je pripravljeno izključno iz slovenskih jabolk. V ta namen

Fructal odkupuje jabolka izključno od slovenskih pridelovalcev, ki prihajajo večinoma iz Dolenjske. Preko obeh projektov tako Fructal podpira slovensko pridelavo (Fructal d.d., 2021).

5.1.6 Strateški dokumenti občine za področje kmetijstva

Zaradi prevelike izpostavljenosti in občutljivosti kmetijstva na območju Vipavske doline na podnebne spremembe so leta 2018 sprejeli »Strategijo prilagajanja kmetijstva v Občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021.« Ta strategija je eden izmed ključnih dokumentov projekta »LIFE ViVaCCAdapt – ki sta ga financirala program LIFE in Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije. Strategijo so pripravili »Občina Ajdovščina, Razvojna agencija ROD Ajdovščina, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za vode Republike Slovenije, Hidrotehnik d.d. in BO-MO d.o.o.,« v okviru projekta Prilagajanje na učinke podnebnih sprememb v Vipavski dolini (Občina Ajdovščina, 2018).

Namen strategije je bil okrepiti prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe ter obvladovati morebitna tveganj, ki jih prinašajo ekstremni vremenski pojavi (Občina Ajdovščina, 2018).

Splošni cilji projekta pa so bili »analizirati stanje prilagajanja podnebnim spremembam, opredeliti nabor prioriternih ukrepov za prilaganje lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe ter podati priporočila za izvajanje ukrepov za prilaganje lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe.« (Občina Ajdovščina, 2018, str. 11).

Strategija se osredotoča predvsem na ukrepe, ki bi zmanjšale rabo vode za namakanje, zmanjšale škode zaradi močnih vetrov in toče (Občina Ajdovščina, 2018).

Petletni projekt Life ViVaCCAdapt se je letos konec junija zaključil. V okviru projekta so razvili orodje imenovano SPON, ki bo v oporo pri odločanju o namakanju. V tem projektu so prav tako nazaj vzpostavili zelene zaščite, ki branijo pridelke pred močno burjo in pripravili več dokumentov, s katerimi bodo uporabniki opremljeni za prilagajanje na podnebne spremembe, ki vse bolj posegajo v način kmetijske proizvodnje.

Po poročanju Lokalne Ajdovščina (2021), naj bi vodja oddelka za gospodarstvo in razvoj Občine Ajdovščina Janez Furlan na konferenci ob zaključku petletnega projekta Life ViVaCCAdapt napovedal izdelavo nove strategije razvoja kmetijstva in podeželja za celotno Vipavsko dolino (Lokalne Ajdovščina, 2021).

5.1.7 Predlog operativnih ciljev, ukrepov in kazalcev za kmetijstvo

Operativni cilji:

1. Povečati količino namakalnih površin za 40 % do leta 2025.
2. Spodbujati prehod v ekološko kmetovanje – vsaj 50 % do leta 2025.
3. Stalno izobraževanje za kmetovalce o trajnostnem in krožnem kmetijstvu – vsaj 2-krat letno od leta 2022 naprej.
4. Povezovanje kmetovalcev med seboj: za izmenjavo dobrih praks in enotno nastopanje na trgu ter ustanovitev Kmečke zadruge – do leta 2023.
5. Izvedba vsakoletnih meritev za uporabo FFS, umetnih gnojil ter za izpuste metana, amonijaka in dušika od leta 2023 naprej.
6. Do leta 2030 uvesti vsaj 50 % starih praks v kmetijstvu, kot so mejice, naravne protivetrne zaščite in zbiranje deževnice.
7. Do leta 2025 povečati kmetijske površine za gojenje novih kmetijskih kultur, ki so bolj prilagojene na podnebne spremembe.
8. Okrepiti politiko ZeJN v občini – do leta 2025 povečati delež nakupa ekoloških živil za javne ustanove za 50 %.
9. Uvajanje inovativnih poslovnih modelov kmetovanja (akvaponika, aeroponika, hidroponika, permakultura, kapljično namakanje itd.).

CILJ 1: Povečati količino namakalnih površin za 40 % do leta 2025.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Površina namakalnih površin	63 hektarjev	150 hektarjev

*Tabela 1: Kazalec za cilj 1
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo s pomočjo ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki bo projekt financiralo, poskrbela, da bodo v določenih delih doline zgradili manjše zadrževalnike vode, s katerimi bodo zmanjšali škodo po suši, ki se vedno pogosteje pojavlja zaradi podnebnih sprememb.

CILJ 2: Spodbujati prehod v ekološko kmetovanje – vsaj 50 % do leta 2025.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. ekoloških kmetij	46	80
Št. ekoloških pridelkov	?	100

*Tabela 2: Kazalec za cilj 2
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo spodbujala obstoječe kmetovalce in nove mlade kmetovalce k prehodu v ekološko kmetovanje. Na Razvojnem centru ROD jim bodo ponudili možnost izobraževanja v smeri ekološkega kmetovanja.

CILJ 3: Stalno izobraževanje za kmetovalce o trajnostnem in krožnem kmetijstvu – vsaj 2-krat letno od leta 2022 naprej.

KAZALEC:

Leto	2021	2030
Št. izobraževanj	0	20

Tabela 3: Kazalec za cilj 3

(Lastni vir)

UKREP: Občina bo v sodelovanju z Razvojno agencijo ROD Ajdovščina sestavila program za izobraževanje tako obstoječih kmetovalcev kot tudi mladih prevzemnikov kmetij o novih kmetijskih praksah, ki sledijo trajnostnemu in krožnemu kmetijstvu.

CILJ 4: Povezovanje kmetovalcev med seboj: za izmenjavo dobrih praks in enotno nastopanje na trgu ter ustanovitev Kmečke zadruge – do leta 2023.

KAZALEC:

Leto	2021	2023
Št. povezav	0	3
Ustanovitev zadruge	0	1

Tabela 4: Kazalec za cilj 4

(Lastni vir)

UKREP: Tako občina kot izvajalci kmetijskih gospodarstev se bodo poskusili dogovoriti in ustanoviti manjšo zadrugo v občini, ki bo povezovala kmetovalce, da si bodo med seboj izmenjali dobre prakse v kmetijstvu.

CILJ 5: Izvedba vsakoletnih meritev za uporabo FFS, umetnih gnojil ter za izpuste metana, amonijaka in dušika od leta 2023 naprej.

KAZALEC:

Leto	2021	2030
Št. meritev za FFS	0	8
Št. meritev za porabo umetnih gnojil	0	8

Št. meritev za izpuste metana, amonijaka in dušika	0	2
--	---	---

Tabela 5: Kazalec za cilj 5
(Lastni vir)

UKREP: Občina bo uvedla obvezne meritve na večjih kmetijah, ki pridelujejo sadje in zelenjavo ter ki imajo večjo rejo krav in prašičev. Te meritve bodo opravljali pristojni na Zavodu za kmetijstvo Nova Gorica.

CILJ 6: Do leta 2030 uvesti vsaj 50 % starih praks v kmetijstvu, kot so mejice, naravne protivetrne zaščite in zbiranje deževnice.

KAZALEC:

Leto	2021	2030
Št. mejic	0	200
Št. protivetrnih zaščit	0	80
Zalogovnikov deževnice	?	1.000

Tabela 6: Kazalec za cilj 6
(Lastni vir)

UKREP: Razvojna agencija ROD Ajdovščina bo preko novega projekta počasi uvajala nazaj mejice, protivetrne zaščite v kmetijstvu, ki se bolje obnesejo pri vremenskih ujmah, kot so močan veter, pozeba, suša in toča. Prav tako bodo preko projekta zagotovili zbiranje deževnice, s katero bodo zmanjšali porabo pitne vode v kmetijstvu.

CILJ 7: Do leta 2025 povečati kmetijske površine za gojenje kmetijskih kultur, ki so bolj prilagojene na podnebne spremembe.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. kmetijskih kultur, ki so prilagojene na podnebne spremembe	12	16

Tabela 7: Kazalec za cilj 7
(Lastni vir)

UKREP: Ajdovska občina bo v sodelovanju s svetovalno službo Kmetijsko-gozdarskega zavoda Nova Gorica spodbudila kmetovalce h gojenju kmetijskih kultur, ki so prilagojene na podnebne spremembe.

CILJ 8: Okrepiti politiko ZeJN v občini – do leta 2025 povečati delež nakupa ekoloških živil za javne ustanove za 50 %.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Delež nabave ekoloških živil za javne ustanove (vrtce, šole)	15 %	50 %

*Tabela 8: Kazalec za cilj 8
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo poskrbela, da bodo po vrtcih, osnovnih šolah, zavodih ter domovih za upokoence ter v ostalih javnih ustanovah bolje oskrbovani z ekološkimi živili.

CILJ 9: Uvajanje inovativnih poslovnih modelov kmetovanja (akvaponika, aeroponika, hidroponika, permakultura, kapljično namakanje itd.).

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. inovativnih poslovnih modelov	0	8

*Tabela 9: Kazalec za cilj 9
(Lastni vir)*

UKREP: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) bo spodbudilo kmetovalce k uvajanju novih inovativnih poslovnih modelov tako, da bo zagotovilo nepovratne podpore za izvedbo novih modelov, kot so akvaponika, aeroponika, hidroponika, permakultura, kapljično namakanje itd.

5.2 TURIZEM

Pri turizmu bomo prav tako kot pri kmetijstvu na splošno predstavili dejavnost v občini Ajdovščina, njene vplive na okolje in podnebje. Predstavili bomo mednarodne, državne in lokalne politične smernice na področju trajnostnega turizma. Poiskali bomo tudi dobre prakse v turizmu oziroma možne rešitve, s katerimi bi omilili podnebne spremembe in zmanjšali vplive na okolje. Na koncu

bomo predstavili predloge operativnih ciljev skupaj s kazalniki in ukrepi za območje občine Ajdovščine in celotno dolino.

5.2.1 Stanje turizma v občini

V letu 2019 je bilo v občini Ajdovščina 737 ležišč za turiste (SURs, 2020h). V občini Ajdovščina so registrirani 3 hostli, in sicer dijaški dom Venó Pilon, mladinski hotel Ajdovščina ter Taborniški dom Praprot na Kovku, 3 kampi v Ajdovščini, Lokavcu ter Črničah, 3 gostinski obrati, ki nudijo tudi prenočišča, 16 apartmajev, 3 turistične kmetije, 2 planinski koči ter 6 počitniških hišic.

Turizem je ena izmed večjih globalnih industrij, ki kljub občasnim pretresom neprekinjeno narašča. Tudi v občini Ajdovščina podatki kažejo pozitiven trend naraščanja prihodov turistov. V letu 2019 je občino obiskalo 15.008 gostov in zabeleženih je bilo kar 29.598 nočitev. Povprečna doba bivanja na območju je 1,97, povprečje v Sloveniji pa je 2,5 (SURs, 2020i). Glede na visoko število turističnega obiska je z ekonomskega in družbenega vidika ta podatek dober, a kar se tiče okolja, to predstavlja večjo obremenitev.

Problem pri turizmu v občini Ajdovščina nastopi pri pomanjkanju znanja o turistični dejavnosti pri lokalnem prebivalstvu in ponudnikih, kot tudi zaradi neurejenih turističnih infrastruktur in turističnih znamenitosti. Še vedno Vipavska dolina prepočasi sledi novim trendom glede konkurenčnosti in inovativnosti turistične destinacije. To je odraz pomanjkanja strokovno usposobljenih ljudi s funkcionalnim znanjem na področju turizma in premalo finančnega vlaganja v turizem, predvsem v eko turizem.

5.2.2 Obremenitve okolja zaradi turizma

Turizem obremenjuje okolje predvsem z večjimi količinami uporabljene pitne vode, nastajanjem odpadkov in odpadnih voda, s pritiskom na rabo zemljišč za turistične objekte ter z emisijami plinov in drugimi posledicami prometa, ki nastanejo zaradi turizma. V tej občini je predvsem promet »največji krivec«, ki obremenjuje okolje, saj se je do različnih turističnih točk treba peljati z avtomobili, ker je slabo poskrbljeno za javni potniški promet in kolesarske poti. V svetovnem merilu pa je največji onesnaževalec letalski promet, ki je vedno pomembnejši povezovalc turističnih destinacij. Leta 2015 je več kot 54 % vseh turistov letelo do izbrane destinacije. Zračni promet raste hitreje kot cestni promet, posledično postopoma raste tudi delež zračnega prometa v celotnem prometu (Ministerstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2017).

Med hujše okoljske probleme v turizmu prištevamo tudi odpadke, ki predstavljajo še večji pritisk na območjih, kjer je koncentracija turistov velika. Vsakodnevna potrošnja

različnih izdelkov izkorišča naravne vire ter energijo za njihovo pridelavo ali izdelavo in transport. Ko ti izdelki postanejo odpadki, prav tako vplivajo na povečano onesnaževanjem prsti, voda in izgubo biotske pestrosti (Zero Waste Slovenija, 2016).

Posebno občutljiva je biotska raznovrstnost, ki jo je v občini Ajdovščina veliko. Prav ta je skupaj s pojmom naravne lepote/danosti predstavljena kot ena izmed ključnih delov turistične ponudbe. Zaradi vse večjega obiska občine in ljudi, ki imajo še vedno malomaren odnos do narave (kot so hrup, trganje ter teptanje zaščitene rastlin itd.), je veliko pritiska prav na to turistično ponudbo.

5.2.3 Okoljski vplivi turizma

Turizem spada med največje in najhitreje rastoče gospodarske panoge na svetu. Razvoj turizma vpliva tako na naravne vire, kot tudi na onesnaževanje in socialne sisteme. Turizem je v zelo kratkem času eksponentno narastel (Občina Ajdovščina, 2016c).

Glede na poročilo leta 2019, ki ga je predstavil World Travel & Tourism Council, turizem predstavlja več kot 10 % svetovnega BDP, zato je izredno pomembna gospodarska panoga. Po drugi strani pa gre za industrijo, je velik onesnaževalec v svetu.

Prav zato se poraja veliko vprašanj, kakšna bo prihodnost turizma. Zato je ustvarjanje trajnostnih praks na naših potovanjih enako pomembno kot ustvarjanje trajnostnih navad v našem vsakdanjem življenju, doma, v službi ali kjer koli drugje.

Lahko rečemo, da je Evropska unija ena vodilnih turističnih destinacij na svetu. Turizem ima zaradi znatnega potenciala za ustvarjanje delovnih mest, še posebej za mlade, ključno vlogo pri razvoju številnih evropskih regij, zlasti manj razvitih. Celo zdaj med nepričakovano krizo se je turizem izkazal za razmeroma odporno in nenehno rastočo panogo.

S tako rastočim turizmom pa pride do okoljskih problemov, ki prav tako povečajo negativno delovanje podnebnih sprememb. Tako je turizem potisnjen pred velike izzive, saj se jim mora prilagajati, obenem pa tudi sam postati sprejemljivejši za podnebje. Zlasti na tako ključnih področjih, kot sta promet in energija, so potenciali za omejevanje izpustov CO₂ precejšnji (Slovenska turistična organizacija, 2021b).

5.2.4 Odzivi na okoljske probleme turizma

Čeprav se je doslej diskurz o krožnem gospodarstvu osredotočal predvsem na proizvodno industrijo, je zdaj to možno tudi v turizmu. Turistična industrija je močno

povezana in odvisna od več ključnih tokov virov, vrednostnih verig premoženja in blaga v družbi – od kmetijstva do hrane, do grajenega okolja in prometne industrije. Potovalni in turistični akterji lahko delujejo kot močni dejavniki krožnosti in imajo koristi od skupnega ustvarjanja krožne vrednosti (UNWTO, 2020).

Potreba po trajnostnem in odgovornem načrtovanju ter upravljanju v turizmu je nujna za preživetje celotne industrije. Čeprav ni vse odvisno od turizma, je turizem odvisen od skoraj vsega. Trajnostni turizem je usmerjen v ponovno osredotočanje in prilagajanje. Treba je samo najti ravnovesje med omejitvami in uporabo, tako da nenehno spreminjanje, spremljanje in načrtovanje zagotavlja upravljanje turizma. To zahteva dolgoročno razmišljanje in zavedanje, da so spremembe pogosto kumulativne, postopne in nepovratne (UNWTO, 2020).

Svetovna turistična organizacija (UNWTO) »je agencija Združenih narodov, ki je odgovorna za spodbujanje trajnostnega in univerzalno dostopnega turizma.« (UNWTO, 2021a). Vizija vodstva te organizacije priznava najbolj pereče izzive, s katerimi se sooča turizem, in opredeljuje sposobnost sektorja, da jih premaga in spodbudi širše pozitivne spremembe, vključno s priložnostmi, ki jih ponuja odgovorni turizem za napredek 17 ciljev trajnostnega razvoja (SDG). UNWTO spodbuja izvajanje globalnega etičnega kodeksa za turizem, da bi čim bolj povečal družbeno-gospodarski prispevek turizma, hkrati pa zmanjšal možne negativne vplive, in se zavzema za spodbujanje turizma kot instrumenta za doseganje ciljev trajnostnega razvoja, namenjenih zmanjšanju revščine in spodbujanju trajnostnega razvoja po vsem svetu (UNWTO, 2021a).

Definicija trajnostnega turizma je po mnenju Svetovne turistične organizacije naslednja: »Turizem, ki v celoti upošteva trenutne in prihodnje gospodarske, družbene in okoljske vplive, pri čemer upošteva potrebe obiskovalcev, industrije, okolja in gostiteljskih skupnosti.« (UNWTO, 2021b)

Ekonomski, socialni in okoljski vidiki trajnostnega razvoja morajo vključevati interese vseh zainteresiranih strani, vključno z avtohtonimi prebivalci, lokalnimi skupnostmi, obiskovalci, industrijo in vlado. Trajnostni turizem mora tudi vzdrževati visoko stopnjo turističnega zadovoljstva in turistom zagotoviti smiselne izkušnje, dvigovati njihovo ozaveščenost o vprašanih trajnosti in med njimi spodbujati prakse trajnostnega turizma (UNWTO, 2021b).

5.2.5 Dobre prakse v turizmu

Nekatere države po svetu se zelo trudijo, da bi postale bolj trajnostne destinacije. Eden izmed primerov je Butan, ki je ena redkih držav, ki šteje za ogljično nevtralno. Turizem v Butanu je dobro nadzorovan, poleg tega da potrebujemo vizum, se zaračuna dnevna pristojbina od 200 do 250 USD, kar pa že vključuje vsaj hotel s

tremi zvezdicami, ogled in obroke. Velik del te pristojbine gre za projekte ohranjanja okolja in družbenega razvoja (Live More, Travel More, 2021).

Drugi primeri trajnostnih destinacij na svetu so: Kostarika, ki ima 25 % zaščitenega ozemlja in je ena vodilnih svetovnih praks trajnostnega turizma. Tam imajo program, imenovan Certification for Sustainable Tourism (CST), ki certificira hotele in organizatorje potovanj, ki upoštevajo njihova priporočila; Monako s 100 % zeleno energijo, skupnimi električnimi vozili in kolesi izvaja akcijo z naslovom »Green is the new glam«; Jordanija, kjer je turizem glavni vir dohodka te države, tamkajšnje nastanitve pa raje uporabljajo lokalne izdelke, kot so posteljnina in brisače (Live More, Travel More, 2021).

Spodbujanje alternativnega turizma je del zaveze EU za vzpostavitev trajnostnega gospodarstva na osnovi evropskega zelenega dogovora. Inovativni projekti, kot je podvodni muzej v Grčiji, kažejo, kako je mogoče z odgovornim obalnim in pomorskim turizmom, znanim tudi kot »modri turizem«, podpreti okrevanje evropskega gospodarstva po pandemiji COVID-19 in pri tem še spodbuditi razvoj trajnostnega turizma. To je zlasti pomembno v manj obiskanih, vendar kulturno bogatih destinacijah po Evropi (European Commission, 2020b).

Te prepotrebne koristi turizma je treba uravnotežiti z varstvom okolja. Sredozemlje je že zdaj najbolj priljubljena turistična destinacija v Evropi in svetu, leta 2030 pa naj bi po mnenju stroke doseglo 500 milijonov turistov. To resno vpliva ne le na naravne in kulturne vire, ampak tudi na lokalno prebivalstvo. Zato sta nadaljnja podpora EU modremu turizmu in njena zavezanost varstvu morskih območij pomembnejši kot kdaj koli prej (European Commission, 2020b).

Na evropski ravni imamo nam poznan projekt Evropske destinacije odličnosti (European Destinations of Excellence), ki »spodbuja razvoj trajnostnega turizma v Evropi in v ospredje postavlja manjše, a zanimive destinacije, ki ponujajo pristna doživetja in omogočajo odkrivanje bogate lokalne turistične ponudbe.« (Slovenska turistična organizacija, 2021a).

Prizadevajo si za povečanje njihove prepoznavnosti v svetu ter skupaj sodelovati in si izmenjati čim več dobrih praks po vsej Evropi. Prepoznani so predvsem po zavezanosti k socialni, kulturni in okoljski trajnosti (Slovenska turistična organizacija, 2021a).

Tudi v turizmu uvajajo koncept Zero waste (za hotele in restavracije). Ta koncept ima tri osnovne cilje:

1. »Ekonomski cilji: Razvoj operativnega načrta upravljanja, katerega namen je doseči prihranke z izboljšanjem učinkovite rabe energije, zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov, zmanjševanjem porabe vode in zmanjševanjem količin nastalih odpadkov.

2. Cilji usposabljanja: V sistem usposabljanja in izobraževanja ponudnika storitev so vključeni vsi akterji (zaposleni, gostje in dobavitelji). Usposabljanje temelji na vključevanju vseh vidikov trajnosti in spodbuja aktivno udeležbo gostov in zaposlenih.
3. Družbeni cilji: V neposrednem okolju ustvariti takšno vzdušje, ki spodbuja ozaveščenost javnosti glede dobrih okoljskih praks preko uspešnega uvajanja sprememb za goste, zaposlene in dobavitelje.« (Zero Waste Slovenija, 2016)

Zgoraj navedene smernice ponudnikom namestitvev tako ponujajo konkretne korake, kako se vključiti v prehod v krožno gospodarstvo, kar jim zagotavlja:

- »nižje stroške poslovanja,
- večje zadovoljstvo in večji delež stalnih gostov,
- višjo kakovost, boljše prepoznavnost,
- ugled okoljsko in družbeno odgovornega podjetja,
- možnost za ustvarjanje višje cene.« (Zero Waste Slovenija, 2016)

Prav tako imamo na področju okoljsko-trajnostnega turizma certifikate, med katere prištevamo tudi Certifikat Zeleni ključ, »ki je vodilni standard odličnosti na področju odgovornosti do okolja in trajnostnem delovanju v turistični industriji.« (Zeleni ključ, 2021). S pridobitvijo prestižnega znaka, kot ga imenujejo se podjetja zavežejo, da bodo v obratih spoštovali stroge kriterije, ki jih je določila Mednarodna fundacija za okoljsko vzgojo FEE. Certifikat Zeleni ključ lahko pridobijo hoteli in hostli, manjši nastanitveni obrati, kampi in počitniški parki, kongresni centri, restavracije in turistične atrakcije (Zeleni ključ, 2021).

Program Zeleni ključ se zavzema za zmanjševanje porabe virov in količine odpadkov. Prizadevajo si omiliti vpliv na okolje ter zmanjšati stroške poslovanja v podjetju (Zeleni ključ, 2021).

Zeleni ključ je prostovoljno pridobilo že več kot 3.200 različnih turističnih obratov v 65 državah. Tudi v Sloveniji je zeleni ključ vodilni trajnostni znak. Kot prvi na svetu so uspeli certifikat podeliti vinarni - Klet Brda (Zeleni ključ, 2021).

Ristorazione Sostenibile 360° (ali 360° Sustainable Catering) je prvi prostovoljni certifikacijski program za regionalno gostinstvo, primeren za vse vrste restavracij v regiji Emilia-Romagna (IT). Imenuje se »360°«, ker vpliva na okoljske, gospodarske in socialne vidike gostinske ponudbe ter daje širok in celosten pogled na trajnost (European Union, 2019).

Certifikat temelji na tehnični specifikaciji, sestavljeni v okviru projekta, ki vsebuje smernice, kazalnike in ocenjevalne liste. Ko lastnik/upravitelj restavracije opravi ocenjevanje in ima certifikat, se s tem zaveže, da bo spoštoval trajnostna načela.

Preprečevanje odpadne hrane in upoštevanje krožnosti sta sestavna dela splošnega koncepta trajnosti (European Union, 2019).

Prav tako lahko tudi v turizmu, bodisi kampih ali drugih turističnih prenočitvah, pridobijo znak okoljska marjetica. To je znak Evropske unije za varstvo okolja in zagotavlja, da imajo izdelki in storitve v primerjavi z istovrstnimi izdelki manjše negativne vplive na okolje. Za pridobitev okoljske marjetice morajo izdelki in storitve izpolnjevati visoke okoljske standarde in visoka merila glede uporabnosti. »Okoljska merila za podelitev znaka so skladna z zahtevami standarda ISO 14024 in so predpisana v odločbah komisije, ki določajo natančna okoljska merila za podelitev znaka za posamezno skupino izdelkov ali storitev.« (Gospodarska zbornica Slovenije, 2021)

Ta znak v Sloveniji podeljuje ARSO pod pogoji, določenimi s predpisi EU). Znak okoljska marjetica je v Sloveniji pridobilo že 28 turističnih ponudnikov in kmetij (Gospodarska zbornica Slovenije, 2021.)

V Sloveniji imamo tudi kar nekaj orodji, ki obkrožajo turizem s trajnostnim delovanjem in s tem pomagajo pri zaviranju masovnega turizma, ki ima bolj kot ne negativni vpliv na okolje kot tudi na prebivalce turističnih destinacij. Med drugim je poznana Zelena shema slovenskega turizma (ZSST). »To je orodje na nacionalni ravni oziroma certifikacijska shema, ki pod krovno znamko SLOVENIA GREEN:

- združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji,
- destinacijam in ponudnikom ponudi konkretna orodja za oceno in izboljšanje trajnostnega delovanja,
- skozi znamko SLOVENIA GREEN to zeleno delovanje tudi promovira.« (Slovenska turistična organizacija, 2021c).

Občina se je na pritiske na okolje odzvala s tem, da je leta 2016 skupaj z občino Vipava predstavila projekt »destinacija Vipavska dolina«. Skupaj sta se občini vključili v Zeleno shemo slovenskega turizma. Leta 2019 je bila uvrščena med top 100 najbolj trajnostnih turističnih destinacij na svetu. Vipavska dolina je danes pristna, zelena in prijazna. Vipavska dolina turistom ponuja tudi zelen življenjski slog in nekaj nastanitev, ki so že pridobile enega od okoljskih znakov za trajnostno delovanje. Na številnih kmetijah v Vipavski dolini lahko dobimo izdelke, ki so iz preverjene ekološke pridelave. Predvsem vina so tista, ki so v celoti pridelana po biodinamičnih načelih. Napredne kmetije imajo jasen cilj: »vse pridelati na povsem naraven način.« (Vipavska dolina, 2021).

V praksi so se dobro znašle tudi ekološke turistične kmetije, ki jih je po Sloveniji že kar nekaj. Tu v Vipavski dolini oziroma v občini Ajdovščina imajo eno ekološko turistično kmetijo na Sinjem vrhu.

Primer dobrih praks so tudi razpršeni hoteli. To je inovativna oblika organiziranosti v turizmu v smislu poslovnega sodelovanja večjega števila posameznikov (lastnikov

ali upravljavcev nepremičnin), ki skupaj upravljajo razpršeni hotel, s katerim izvajajo dejavnost najemodajalstva. Nastanitve v sklopu razpršenega hotela so, kot že ime pove, razpršene na različnih lokacijah na podeželju, imajo pa skupno recepcijo, rezervacijski sistem in skupna raznolika lokalna doživetja na celotni destinaciji (Dovolj za vse, 2020).

V Vipavski dolini pa se lahko pohvalijo z odprtimi vasmi, ki so prava inovacija v tem letu. Zgodba odprtih vasi je, da povezujejo ljudi in naravo. Turisti tu skupaj spoznajo tako domačine, lokalno kulinariko kot tudi kotičke neokrnjene narave. Gostitelji odprtih vasi jim predstavijo svoje izdelke, delovanje kmetije, živali, skratka predstavijo jim svojo zgodbo. Vipavska dolina je prav zaradi svoje ponudbe destinacija za obiskovalce z različnimi interesi. »Glampyarding« ponuja edinstveno doživetje avtentičnega življenja na vasi, v naravnem amfiteatru, ki vse leto ponuja neponovljiv čar domačnosti in tradicije, hkrati pa ponuja udobje moderne in trajnostne namestitve (Odprte vasi, 2019a).

Pri izbiri Odprtih vasi pa ponudniki ozaveščajo o varovanju okolja. Priporočajo uporabo eko steklenic, primernih za večkratno polnjenje, saj se lahko v Odprtih vaseh na vsakem koraku natoči pitna voda. Za uspešno ohranjanje bogastva vodnih virov za osebno nego priporočajo izbiro kratkih tušev, med umivanjem zob pa priporočajo, da se vedno zapre pipa. Zaradi varčevanja z energijo priporočajo tudi, da se brisače ali posteljina uporabi večkrat in da se, ko je le mogoče, se izklopijo iz vtičnic vse elektronske in druge naprave (Odprte vasi, 2019b).

5.2.6 Strateški dokument občine za področje turizma

Turizem v Vipavski dolini postaja vse pomembnejša gospodarska veja, ki predvsem prinaša osebni zaslužek vedno večjemu številu posameznikov. V ta namen je leta 2016 v sodelovanju občine Ajdovščina, občine Vipava, Zavoda za razvoj turizma TRG Vipava ter Razvojne agencije ROD Ajdovščina nastal dokument z naslovom Strategija razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016–2030.

Strategija je bila namenjena predvsem strokovnim delavcem na področju turizma, lokalnim ponudnikom ter vsem lokalnim prebivalcem občine (Občina Ajdovščina, 2016c).

V strategiji so predpostavili povečano sodelovanje med glavnimi akterji pri razvoju turizma ter trženje enotne destinacije (Občina Ajdovščina, 2016c).

Pri oblikovanju strategije so si želeli, da postanejo prepoznavni in da se jih obravnava kot enovito turistično destinacijo. Prioriteta občin Ajdovščina in Vipava je bila krepitev medsebojnega sodelovanja ter sodelovanja še z ostalimi občinami Vipavske doline ter vzpostaviti enotno turistično destinacijo. Z izdelavo te strategije

se je razvila še nova blagovna znamka »Vipavska dolina« (Občina Ajdovščina, 2016c, str. 5).

Tako so za doseganje vizije razvili tri stebre turizma:

- »turizem, ki bo slonel na aktivnem preživljanju prostega časa v neokrnjeni naravi (aktivni turizem/športni turizem),
- turizem, ki bo slonel na vinu in kulinariki Vipavske doline (gastronomski turizem),
- turizem, ki bo slonel na kulturni dediščini in naravnih vrednotah Vipavske doline (dediščinski turizem).« (Občina Ajdovščina, 2016c, str. 30).

Za obdobje 2016–2019 sta občini pripravili akcijski načrt z ukrepi. Po preteklih štirih letih sta občini načrtovali izvedbo novega akcijskega načrta za nadaljnje obdobje, vendar so, ker so v letu 2020 skupaj z drugimi občinami Vipavske doline (Občina Nova Gorica in Vogrsko-Renče) ustanovili Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina, ta načrt nekoliko spremenili. Zaradi te spremembe bodo v prihajajočem letu (2022) pripravili novo strategijo za vse štiri občine skupaj, ki bo pripravljena v smeri butične, zelene in trajnostno naravnane destinacije.

5.2.7 Predlog operativnih ciljev, ukrepov in kazalcev za turizem

Operativni cilji:

1. Do leta 2025 zavarovati vsa turistično oblegana območja, ki spadajo pod NATURO 2000, ekološko pomembna območja, naravne vrednote ter naravne spomenike.
2. Do leta 2028 zagotoviti nove inovativne turistične prakse (pomoč na kmetiji, športno-aktiven oddih, kulturna doživetja).
3. Vsaj dvakrat letno organizirati izobraževanja/delavnice o trajnostnem in krožnem turizmu za turistične delavce in turistične ponudnike.
4. V največji sezoni (pomlad–poletje) zagotoviti 50 % več potniškega prevoza za turiste (manjša vozila, kot so kombiji ali osebna vozila).
5. Do leta 2025 zagotoviti 4 nastanitve z okoljskim znakom Ecolabel.
6. Do leta 2025 zagotoviti 4 nastanitve z zelenim ključem.
7. Do leta 2030 bodo v občini 4 »zero waste« destinacije.
8. Do leta 2025 organizirati obliko razpršenih hotelov.
9. Do leta 2027 povečati število turističnih kmetij za 50 %.

CILJ 1: Do leta 2025 zavarovati vsa turistično oblegana območja, ki spadajo pod NATURO 2000, ekološko pomembna območja, naravne vrednote ter naravne spomenike.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Delež zavarovanih območji	?	100 %

*Tabela 10: Kazalec za cilj 1
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo zagotovila, da bodo do leta 2025 zavarovali čim večji delež območij, ki so najbolj obiskana in ki spadajo pod NATURO 2000, ekološko pomembna območja, naravne vrednote ali naravne spomenike. To bodo zagotovili tako, da bodo obnovili oziroma postavili opozorilne table/znake ter zagotovili več vodenih ogledov in pohodov z izkušenimi vodiči na teh območjih.

CILJ 2: Do leta 2028 zagotoviti nove inovativne turistične prakse (pomoč na kmetiji, športno-aktiven oddih, kulturna doživetja).

KAZALEC:

Leto	2021	2028
Št. turističnih kmetij z novo inovativno prakso – pomoč na kmetiji	0	2
Št. nastanitvev, ki ponujajo vodene pohode ter kolesarjenje	0	2
Št. kulturnih dejavnosti za turiste	0	4

*Tabela 11: Kazalec za cilj 2
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo naredila projekt, s katerim bo pridobila sredstva iz evropskih skladov za ponudnike z inovativnimi turističnimi praksami (kot so turistične kmetije, ki ponujajo turistom delo na kmetiji; nastanitve, ki poleg nočitev ponujajo še vodene pohode in kolesarjenje; kulturne dejavnosti, ki vključujejo tudi turiste – bodisi ustvarjalne in glasbene delavnice).

CILJ 3: Vsaj dvakrat letno organizirati izobraževanja/delavnice o trajnostnem in krožnem turizmu za turistične delavce in turistične ponudnike.

KAZALEC:

Leto	2021	2030
Št. izvedenih izobraževanj v letu	0	20

Tabela 12: Kazalec za cilj 3
(Lastni vir)

UKREP: Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina bo v letu 2022 začel z izobraževanjem, organiziral bo seminarje ali obiske dobrih praks (kot na primer obisk ekoloških turističnih kmetij, eko resortov ...). Tako bodo osebu in lokalnim ponudnikom podali nova znanja za nadaljnji uspešnejši razvoj inovativnega turizma Vipavske doline.

CILJ 4: V največji sezoni (pomlad–poletje) zagotoviti več potniškega prevoza za turiste (manjša vozila, kot so kombiji ali osebna vozila).

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. kombijev za turiste	0	2

Tabela 13: Kazalnik za cilj 4
(Lastni vir)

UKREP: Občina bo v obdobju od maja do oktobra financirala manjša vozila, kot so kombiji in osebna vozila, ki bodo vozila turiste po najbolj obiskanih turističnih destinacijah Vipavske doline. Ta vozila bi bila hibridna ali električna.

CILJ 5: Do leta 2025 zagotoviti 4 nastanitve z okoljskim znakom Ecolabel.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. nastanitvev z znakom Ecolabel	0	4

Tabela 14: Kazalec za cilj 5
(Lastni vir)

UKREP: Spodbuditi ponudnike turističnih storitev v prehod na trajnostno delovanje njihove storitve in pri tem pridobiti okoljski znak Ecolabel, s katerim bi si prisvojili večji ugled in povpraševanje obiskovalcev. Pri tem bi na pomoč priskočil Javni

zavod za turizem, ki bi s svojo strokovnostjo pomagal pri pridobitvi tega znaka. Občina bi lahko delno sofinancirala pridobitev znaka.

CILJ 6: Do leta 2025 zagotoviti 4 nastanitve z zelenim ključem.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Št. turističnih nastanitvev z zelenim ključem	0	4

*Tabela 15: Kazalec za cilj 6
(Lastni vir)*

UKREP: Prav tako kot pri pridobitvi okoljskega znaka bi tudi ponudnikom nastanitvev, ki si želijo pridobiti zeleni ključ, na pomoč priskočil javni zavod za turizem. Tudi pri pridobitvi zelenega ključa bi bila velika motivacija že to, da bi ta nastanitev prešla eno stopničko višje in si s tem povečala povpraševanje po nočitvah. Občina bi lahko delno sofinancirala pridobitev znaka.

CILJ 7: Do leta 2030 bodo v občini 4 »zero waste« destinacije.

KAZALEC:

Leto	2021	2030
Št. »zero waste« destinacij	0	4

*Tabela 16: Kazalec za cilj 7
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo spodbudila vse turistične obrate, kot so restavracije, hoteli, da bodo prešli na »zero waste« – manj odpadkov. Za spodbudo bodo ob koncu sezone dobili nagrade za »zero waste« destinacijo. Občina bo tudi poskrbela, da bodo na vseh javnih prireditvah zmanjšali obseg odpadkov, ki nastanejo v tistem času. »Zero waste« bi moralo pridobiti tudi komunalno podjetje.

CILJ 8: Organizirati obliko razpršenih hotelov do leta 2025.

KAZALEC:

Leto	2021	2025
Število pisarn	0	1

*Tabela 17: Kazalec za cilj 8
(Lastni vir)*

UKREP: Občina in Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina bosta spodbudila in pomagala ustanoviti pisarne za vzpostavitev razpršenih hotelov.

CILJ 10: Do leta 2027 povečati število turističnih kmetij za 50 %.

KAZALEC:

Leto	2021	2027
Število turističnih kmetij	3	6

*Tabela 18: Kazalec za cilj 9
(Lastni vir)*

UKREP: Občina bo skupaj z Javnim zavodom za turizem Nova Gorica in Vipavska Dolina oglaševala in s tem tudi spodbujala obstoječe kmetije in nove mlade kmetovalce k prehodu v turistične kmetije, ki bodo prav tako tudi ekološke. Prav tako jim bo zavod ponudil možnost izobraževanja v smeri eko turističnih kmetij.

6 ZAKLJUČEK

Namen diplomskega dela je bil predstaviti predvsem tista ključna področja trajnostnega razvoja občine Ajdovščina, na katera bi se lahko občina pri izvajanju razvojne strategije prednostno in poglobljeno usmerila. Za ta namen smo v teoretičnem delu predstavili trajnostni razvoj in njegove globalne cilje ter krožno gospodarstvo skupaj z njegovimi področji delovanja.

Opravili smo pregled obstoječih občinskih strateških in programskih dokumentov ter s pomočjo teh dokumentov in druge literature opisali trenutno stanje občine Ajdovščina. Po pregledu obravnavanih dokumentov in pogovorih s ključnimi deležniki občine smo prišli do ugotovitve, da je občina že naredila začetne korake k trajnostno naravnani občini. Vseeno pa ostaja kar nekaj odprtih vprašanj na področju trajnosti in krožnega gospodarstva, saj se v teh dokumentih – predvsem v Strategiji razvoja občine Ajdovščina do leta 2030 – usmerjajo bolj v razvoj občine kot pa v koncept trajnostnega razvoja in uvajanja krožnega gospodarstva. Predvsem v nekaterih strateških dokumentih ni ustrezno določenih smernic in ciljev, ki bi razbremenili negativno delovanje na okolje; še zlasti jih je premalo na področju kmetijstva, industrijske dejavnosti in turizma ter energetike in prometa, za katere vemo, da so veliki globalni in lokalni onesnaževalci. Skratka, treba je narediti še kakšen korak naprej, da bomo bolj uspešni v spopadanju s podnebnimi spremembami in onesnaževanjem okolja, ki že krojijo naše življenje.

Kot najpomembnejše moramo navesti, da ima občina Ajdovščina zelo ugodne naravne in klimatske pogoje. Glede na naše podatke zelo uspešno deluje družbena dejavnost v občini Ajdovščina. Dobro je poskrbljeno za vsa njena področja, od kulture do športa, pa tudi za vsako skupino posebej. Predvsem bi izpostavili delovanje na področju mlajše populacije, ker vse od izdaje Strategije mladih (2019) precejšnjo pozornost usmerjajo v ta razvoj. Kljub pomanjkanju okoljskih smernic in ciljev v Strategiji relativno dobro deluje tudi večja industrijska dejavnost v občini, ki se že poslužuje najnovjših trajnostnih trendov v razvoju. Vse bolj je jasno, da krožno gospodarstvo in trajnostna raba virov dolgoročno pomenita predvsem znižanje stroškov poslovanja in zmanjšanje vplivov na okolje. V tem pogledu bi bilo smiselno proučiti možnosti, denimo, za vzpostavitev industrijske simbioze v celotni dolini. Ker pa je v občini Ajdovščina veliko število manjših, storitvenih dejavnosti, bi se jim bilo treba še posebej posvetiti. Manjši gospodarski subjekti namreč nimajo dovolj niti kadra niti denarja, da bi se seznanjali z vsemi novostmi in da bi se bolj trajnostno obnašali. Sicer pa občina deluje precej aktivno tudi na področju prometa (Celostna prometna strategija), prenavlja se Lokalni energetski koncept (LEK) in v izdelavi je Akcijski načrt za trajnostno rabo energije in podnebne spremembe – to pa sta dve dejavnosti z dokazano prevelikim vplivom na okolje in na podnebne spremembe, za katere so potrebne čim hitrejša in kar se da učinkovita trajnostna/krožna rešitve in usmeritve. Veliko inovativnih pristopov pa je tudi na področju

ravnanja z odpadki, kot so – poleg koncepta »zero waste« – na primer Centri ponovne uporabe, Izposojevalnice reči, Popravljalnice, Izmenjave itd. – kjer pa bi občina tudi lahko prevzela pobudo za spremembe in nove pristope.

Cilj diplomskega dela je bil prepoznati in predlagati dodatne rešitve in priložnosti na posameznih ključnih področjih, ki jih je občina v svojih dokumentih obravnavala v premajhni meri z vidika trajnostnega in krožnega razvoja. Glede na pridobljene podatke smo ocenili, da se je najbolj smiselno usmeriti prav na kmetijstvo in turizem kot dve najbolj obetavni razvojni panogi na tem območju, pa tudi zaradi obstoječih naravnih danosti zanju. Za obe dejavnosti smo podrobneje opisali stanje v občini, pritiske in vplive na okolje ter odzive, ob čemer smo tudi povzeli glavna občinska strateška dokumenta – Strategijo prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021 in Strategijo razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016–2030. Na osnovi ugotovljenega smo nato predlagali naše cilje skupaj z ukrepi in kazalci, ki temeljijo predvsem na globalnih trajnostnih ciljih in krožnem gospodarstvu. Po svetu in tudi v Sloveniji je namreč že prisotnih veliko dobrih praks v kmetijstvu in turizmu, ki temeljijo predvsem na varovanju okolja, zdravju in dobrem počutju ljudi ter trajnostnem/krožnem gospodarstvu. Ne nazadnje sledimo Evropskemu zelenemu dogovoru in uresničevanju ciljev, ki si jih je Evropska unija, in s tem vse države članice, zastavila do leta 2030 oziroma 2050, vključno z izvajanjem zahtev iz Akcijskega načrta za krožno gospodarstvo, Strategije »od vil do vilic«, Strategije o biotski raznovrstnosti, Akcijskega načrta o ekološkem kmetovanju ipd.

Tako smo pri obeh prednostnih področjih – kmetijstvu in turizmu – skrbno izbrali operativne cilje, ki jih občina še ni v celoti podrobneje raziskala oziroma predstavila. Pri kmetijstvu je glavni poudarek na spodbujanju prehoda na ekološke kmetije; izvajanju rednih meritev uporabe FFS, umetnih gnojil ter izpustov metana, amonijaka in dušika; na povečanju gojenja novih kmetijskih kultur, ki so odporne na podnebne spremembe; krepitvi politike ZeJN pri nabavi ekoloških živil v občini; boljšem povezovanju kmetovalcev z ustanovitvijo kmečke zadruge; ponovnem uvajanju starih kmetijskih praks (mejnice, protivetne zaščite in zbiranje deževnice) ter uvajanju inovativnih poslovnih modelov kmetovanja; ne nazadnje pa tudi na povečanje namakalnih površin, ki jih sicer občina že omenja v svojih strateških dokumentih. Pri turizmu pa smo vso pozornost usmerili v zagotovitev novih inovativnih turističnih praks (specifikacija ponudb); povečanje števila turističnih nastanitev z okoljskim znakom Ecolabel ter Zelenim ključem; uveljavitev »zero waste« destinacij; vzpostavitev razpršenih hotelov; povečanju števila turističnih kmetij; trajnostno mobilnost (potniški prevozi, kolesa, peš ...) in povečanje deleža zavarovanih območij v občini. Pri obeh dejavnostih se nam zdi pomembno tudi, da se vzpostavi tesnejše sodelovanje med glavnimi akterji (občinami, ponudniki in potrošniki) in da se nenehno izvajajo usposabljanja in izobraževanja za strokovne delavce in ponudnike s področja trajnostno-krožnega kmetijstva in turizma.

Predlagani cilji in ukrepi verjetno zahtevajo dodaten napor in ponekod večja finančna sredstva. Vendar je skrajni čas, da zaustavimo neugoden, če ne celo nevaren trend uničevanja okolja in stremimo k boljši prihodnosti, tako za nas kot tudi za naše prihodnje generacije. Pomembno je, da si ljudje med seboj pomagajo in podpirajo drug drugega, kar velja tudi za občine na Vipavskem. Samo s povezovanjem bomo dosegli velike premike v svetu, ki bodo trajnostno naravnani. Ali, če povzamemo citat velikega M. Gandhija: »Bodite sprememba, ki jo želite videti na svetu«.

7 LITERATURA IN VIRI

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2016). *Površine zemljišč s kmetijsko-okoljskimi ukrepi*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-zemljisc-s-kmetijsko-okoljskimi-ukrepi-2>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2020). *Kazalci okolja v Sloveniji*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kazalci-okolja-v-sloveniji>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021a). *Intenzivnost kmetijstva*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/intenzivnost-kmetijstva-4>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021b). *Izpusti metana in didušikovega oksida*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-metana-didusikovega-oksida-4>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021c). *Poraba mineralnih gnojil*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/poraba-mineralnih-gnojil-4>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021d). *Poraba sredstev za varstvo rastlin*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/poraba-sredstev-za-varstvo-rastlin-5>.

Agencija Republike Slovenije za okolje. (2021e). *Živila*. Pridobljeno 20. 7. 2021 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/zivila-0>.

AgriFarming. (2021). *Modern farming methods, techniques*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova <https://www.agrifarming.in/modern-farming-methods-techniques>.

Burja, A. (2017). *Uvod v trajnostni razvoj*. Zapiski predavanj. Ljubljana: B&B Visoka šola za trajnostni razvoj.

Burja, A. (2019). *Okoljski sistemi in orodja*. Zapiski predavanj. Ljubljana: B&B Visoka šola za trajnostni razvoj.

Dovolj za vse. (2020). *Kako v Sloveniji vzpostaviti združni razpršeni hotel in urediti skupnostni vrt*. Pridobljeno 10. 8. 2021 z naslova <https://dovoljazavse.si/kako-v-sloveniji-vzpostaviti-zadruzni-razprseni-hotel-in-urediti-skupnostni-vrt/>.

Down To Earth. (2021). *How livestock farming affects the environment*. Pridobljeno 10. 8. 2021 z naslova <https://www.downtoearth.org.in/factsheet/how-livestock-farming-affects-the-environment-64218>.

Ekvilib Inštitut. (2017). *Trajnostni razvoj in družbena odgovornost podjetij*. Pridobljeno 15. 2. 2021 z naslova <https://www.ekvilib.org/sl/druzbena-odgovornost-podjetij/trajnostni-razvoj-in-druzbena-odgovornost-podjetij/>.

EUR-Lex. (2021). *Pravila EU o pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov (od leta 2022)*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/LSU/?uri=CELEX%3A32018R0848>.

European commission. (2016). *Young farmers*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_sl.

European Commission. (2019). *A European Green Deal*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

European Commission. (2020a). *Biodiversity strategy for 2030*. Pridobljeno 14. 8. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.

European Commission. (2020b). *Diving into sustainable tourism*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe/recovery-coronavirus-success-stories/environment-and-climate/diving-sustainable-tourism_en.

European Commission. (2020c). *Farm to Fork strategy*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en.

European Commission. (2020d). *Organics at a glance*. Pridobljeno 14. 7. 2020 z naslova https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organics-glance_en.

European Commission. (2020e). *The common agricultural policy at a glance*. Pridobljeno 7. 2. 2020 z naslova https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en.

European Travel Commission. (2021). *Sustainability*. Pridobljeno 18. 8. 2021 z naslova <https://etc-corporate.org/advocacy-sustainability/>.

European Union. (2019). *Ristorazione Sostenibile 360°: how to make catering wholly sustainable*. Pridobljeno 10. 8. 2021 z naslova <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/good-practices/ristorazione-sostenibile-360deg-how-make-catering-wholly-sustainable>.

Evropska komisija. (2021). Evropski zeleni dogovor: Komisija predstavila ukrepe za spodbujanje ekološke pridelave. Pridobljeno 7. 8. 2021 z naslova https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_21_1275.

Evropska komisija - Podatkovni list. (2015). *Sveženj o krožnem gospodarstvu: vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 15. 12. 2021 z naslova <http://www.sgg.si/wp-content/uploads/2016/01/Sve%C5%BEenj-o-kro%C5%BEnem-gospodarstvu-vpra%C5%A1anja-in-odgovori.pdf>.

Fructal d.d. (2021). *O nas*. Pridobljeno 5. 3. 2021 z naslova https://www.fructal.si/pages/about_us.

GOLEA. (2012). *Lokalni energetski koncept občine Ajdovščina*. Pridobljeno 10. 3. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/lek__celotno_koncno_porocilopdf/2020070211095536/?m=1593680995.

GOLEA. (2019). *Akcijski načrt za trajnostno energijo Občine Ajdovščina*. Pridobljeno 10. 3. 2021 z naslova https://www.golea.si/wp-content/uploads/2019/10/SEAP_Ajdov%C5%A1%C4%8Dina_kon%C4%8Dno_poro_cilo_april2019.pdf.

GOV.SI (2020). *Nov akcijski načrt za krožno gospodarstvo je kažipot do podnebno nevtralnega, konkurenčnega gospodarstva opolnomočenih potrošnikov*. Pridobljeno 11. 7. 2021 z naslova <https://www.gov.si/novice/2020-03-12-nov-akcijski-nacrt-za-krožno-gospodarstvo-je-kazipot-do-podnebno-nevtralnega-konkurencnega-gospodarstva-opolnomočenih-potrošnikov/>.

GOV.SI (2021a). *Akcijski načrt Evropske komisije za razvoj ekološke pridelave*. Pridobljeno 10. 7. 2021 z naslova <https://www.gov.si/novice/2021-03-29-akcijski-nacrt-evropske-komisije-za-razvoj-ekoloske-pridelave/>.

GOV.SI (2021b). *Sheme kakovosti in zaščiteni kmetijski pridelki in živila*. Pridobljeno 20. 7. 2021 z naslova <https://www.gov.si teme/sheme-kakovosti-in-zasciteni-kmetijski-pridelki-in-zivila/>.

GOV.SI (2021c). *Slovenija v OZN*. Pridobljeno 16. 7. 2021 z naslova <https://www.gov.si teme/slovenija-v-ozn/>.

GOV.SI. (2021d). *Zeleno javno naročanje*. Pridobljeno 20. 7. 2021 z naslova <https://www.gov.si/teme/zeleno-javno-narocanje/>.

Gospodarska zbornica Slovenije. (2021). EU znak za okolje. Pridobljeno 21. 8. 2021 z naslova https://www.gzs.si/skupne_naloge/varstvo_okolja/vsebina/Odpadki-in-snovni-tokovi/Sistemi-in-orodja/Ecolabel-evropski-okoljski-znak.

IAEA. (2021). Development of smart agriculture practices. Pridobljeno 21. 7. 2021 z naslova <https://www.iaea.org/topics/development-of-smart-agricultural-practices>.

Inštitut za produktivnost. (2021). *Smart – cilji*. Pridobljeno 17. 7. 2021 z naslova <https://www.produktivnost.si/smart-cilji/>.

Inštitut za varnost Lozej d.o.o. Ajdovščina. (2015). *Okoljsko poročilo*. Ajdovščina: Lozej d.o.o..

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. (2021). *Dobre prakse*. Pridobljeno 14. 7. 2021 z naslova https://www.zarazvojpodezelja.si/dobre_prakse.php.

Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina. (2012-2021a). *Greznice in male čistilne naprave*. Pridobljeno 30. 10. 2021 z naslova <https://www.ksda.si/dejavnosti/odpadna-voda/odvajanje-odpadnih-voda/greznice-male-cistilne-naprave>.

Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina. (2012-2021b). *Kanalizacijski sistemi v občini Ajdovščina*. Pridobljeno 30. 10. 2021 z naslova <https://www.ksda.si/dejavnosti/odpadna-voda/odvajanje-odpadnih-voda/javna-kanalizacija/kanalizacijski-sistemi-v-obcini>.

Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina. (2012-2021c). *Odlagališče nenevarnih odpadkov Dolga Poljana*. Pridobljeno 30. 1. 2021 z naslova <https://www.ksda.si/dejavnosti/odlagalisce-nenevarnih-odpadkov-dolga-poljana>.

Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina. (2012-2021d). *Zbirni center*. Pridobljeno 30. 1. 2021 z naslova <https://www.ksda.si/dejavnosti/odpadki/center-za-ravnanje-z-odpadki-cero/zbirni-center>.

Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina. (2021). *Letno poročilo o skladnosti pitne vode na vodovodnih sistemih v upravljanju KSD d.o.o. Ajdovščina v letu 2020*. Pridobljeno 18. 11. 2021 z naslova https://www.ksda.si/sites/default/files/share/dejavnosti/pitna-voda/letno_porocilo_o_skladnosti_pitne_vode_2020.pdf.

Live More, Travel More. (2021). *Sustainable tourism: what is it and why is it important*. Pridobljeno 16. 7. 2021 z naslova <https://www.livemoretravelmore.com/sustainable-tourism/>.

Lokalne Ajdovščina. (2016). *Strategija razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava do leta 2030*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.lokalne-ajdovscina.si/article/2016092310475182/strategija_razvoja_turizma_vipavske_doline_na_obmocju_obcin_ajdovscina_in_vipava_doleta_2030/.

Lokalne Ajdovščina. (2020). *Poslovne cone v Ajdovščini prinesle že 1000 delovnih mest*. Pridobljeno 10. 6. 2021 z naslova https://www.lokalne-ajdovscina.si/article/2020091510322192/poslovne_cone_v_ajdovscini_prinesle_ze_1000_delovnih_mest

Lokalne Ajdovščina. (2021). *V načrtu priprava strategije razvoja kmetijstva in podeželja za celotno vipavsko dolino*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova <https://www.lokalne-ajdovscina.si/article/2021060709225385/>.

Ministerstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2017). *Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021*. Pridobljeno 10. 8. 2021 z naslova https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kljuni_dokumenti/strategija_turizem_ko_ncno_9.10.2017.pdf.

Mlinotest. (2021a). *Družbena odgovornost*. Pridobljeno 10. 5. 2021 z naslova <http://www.mlinotest.si/o-nas/druzbena-odgovornost/>

Mlinotest. (2021b). *O družbi*. Pridobljeno 10. 5. 2021 z naslova <https://www.mlinotest.si/o-nas/>.

MMC RTV SLO. (2021). *Globalne temperature bodo leta 2030 višje za 1,5 stopinje Celzija*. Pridobljeno 10. 8. 2021 z naslova <https://www.rtv slo.si/okolje/globalne-temperature-bodo-leta-2030-visje-za-1-5-stopinje-celzija/590231>.

Mojaobčina.si. (2019). *Pomoč na domu*. Pridobljeno 10. 5. 2021 z naslova <https://www.mojaobcina.si/ajdovscina/novice/pomoc-na-domu---4.html>.

Norma. (2014). *Biodar*. Pridobljeno 17. 7. 2021 z naslova <https://www.norma.si/kvaliteta-in-certifikati/biodar>.

Občina Ajdovščina. (2016a). *Operativni program odvajanja in čiščenja padavinskih odpadnih voda 2017–2032*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/operativniprogram_kanalizacija_20172032pdf/2019040108405589/?m=1554100855.

Občina Ajdovščina. (2016b). *Operativni program oskrbe s pitno vodo 2017–2032*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/operativni_program_oskrba_s_pitno_vodo_20172032pdf/2020070211103013/?m=1593681030

Občina Ajdovščina. (2016c). *Strategija razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016-2030*. Ajdovščina: Občina Ajdovščina. Pridobljeno 10. 1. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/strategija_razvoja_turizmapdf/2020070211062971/?m=1593680789.

Občina Ajdovščina. (2017a). *Celostna prometna strategija občine Ajdovščina*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/celostna_prometna_strategija_ob%C3%A4%C5%A5ine_ajdov%C4%BA%CB%87%C3%A4%C5%A5inapdf/2020070213374381/?m=1593689863.

Občina Ajdovščina. (2017b). *Ocena ogroženosti pred naravnimi in drugimi nesrečami v občini Ajdovščina*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/ocena_ogrozenosti_v_obcini_ajdovscina__2017pdf/2020070213400948/?m=1593690009.

Občina Ajdovščina. (2017c). *Strategija razvoja občine Ajdovščina do 2030*. Ajdovščina: Občina Ajdovščina. Pridobljeno 10. 1. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/strategija_razvoja_obcine_ajdovscina_do_2030pdf/2020070212002128/?m=1593684021.

Občina Ajdovščina. (2018). *Strategija prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/strategija_kmetijstvo_oa_6_tisk_verzijapdf/2020070211073504/?m=1593680855.

Občina Ajdovščina. (2019a). *Strategija za mlade v občini Ajdovščina 2019–2023*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/Strategija%20za%20mlade%20v%20obcini%20ajdovscina%202019%202023__22_05_2019%20-tiskana%20verzija.pdf/2019061010200956/?m=1560154809.

Občina Ajdovščina. (2019b). *Strateški načrt za krepitev zdravja*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/11_seja_6_tocka_sklep_o_potrditvi_strateskega_nacrta_za_krepitev_zdravjapdf/2020070213363752/?m=1593689797.

Občina Ajdovščina. (2020a). Poročilo št. 1 o izvajanju Strategije razvoja občine Ajdovščina do 2030. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/porocilo_st_1_o_izvajanju_startegije_razvoja_obcine_ajdovscian_do_leta_2030__december_2020pdf/2021112610244567/?m=1637918685.

Občina Ajdovščina. (2020b). *Strategija za mlade*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/obcinski_javni_zavodi_in_podjetje/sport_in_mladi/2012120710163475/.

Občina Ajdovščina. (2021). *Lokalni program kulture v občini Ajdovščina za obdobje 2022-2025*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova https://www.ajdovscina.si/mma/lokalni_program_kulture_v_obcini_ajdovscina_za_obdobje_20222025pdf/2021111508481492/?m=1636962494.

Občina Ajdovščina; Občina Vipava; CKZ Ajdovščina (2019). *Strateški načrt za krepitev zdravja*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova <https://www.ajdovscina.si/mma/11%20seja%206%20tocka-%20Strateski%20nacrt%20za%20krepitev%20zdravja.pdf/2020012107500577/?m=1579589405>.

Odprte Vasi – Open Villages. (2019a). *Odprte vasi*. Pridobljeno 10. 7. 2021 z naslova <https://www.odprtevasi.si/sl/odprte-vasi/>.

Odprte Vasi – Open Villages. (2019b). *Okolje in podnebje*. Pridobljeno 16. 7. 2021 z naslova <https://www.odprtevasi.si/sl/zeleno-in-varno/2020120810152429/okolje-in-podnebje/>.

Primorske novice. (2021). *Med energetske najbolj prodornimi občinami tudi Ajdovščina in Nova Gorica*. Pridobljeno 25. 11. 2021 z naslova <https://www.primorske.si/slovenija/med-energetske-najbolj-prodornimi-obcinami-tudi-aj>.

Slovenska turistična organizacija. (2021a). *Evropske destinacije odličnosti*. Pridobljeno 19. 11. 2021 z naslova <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/razvoj-in-inovativnost/eden>.

Slovenska turistična organizacija. (2021b). *Objavljeno poročilo Turizem v času podnebnih sprememb*. Pridobljeno 19. 11. 2021 z naslova <https://www.slovenia.info/sl/novinarsko-sredisce/novice/3447-objavljeno-porocilo-turizem-v-casu-podnebnih-sprememb>.

Slovenska turistična organizacija. (2021c). *Zelena shema slovenskega turizma*. Pridobljeno 19. 11. 2021 z naslova <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/zelena-shema-slovenskega-turizma>.

SURS. (2019). *Občina Ajdovščina*. Pridobljeno 21. 2. 2021 z naslova <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/1>.

SURS. (2020). *Kazalniki SDG*. Pridobljeno 4. 9. 2020 z naslova <https://www.stat.si/Pages/cilji>.

SURS. (2021a). *Delovne migracije – izbrani kazalniki, občine, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0772750S.PX/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021b). *Družine z otroki po številu otrok, občine, Slovenija, večletno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05F7015S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021c). *Gospodinjstva po številu članov, občine, Slovenija, večletno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05F3015S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021d). *Izbrani podatki po občinah, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 10. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640010S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021e). *Kmetijska gospodarstva – splošni pregled po občinah, Slovenija, 2000, 2010*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/15P0402S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021f). *Kmetijska gospodarstva po glavnih tipih kmetovanja in občinah, Slovenija, 2010*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/15P7205S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021g). *Podjetja po občinah, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1418807S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021h). *Prenočitvene zmogljivosti po občinah, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2164527S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021i). *Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov, občine, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2164525S.px/table/tableViewLayout2/>.

SURS. (2021j). *Prihodi in prenočitve turistov po državah, občine, Slovenija, letno*. Pridobljeno 10. 2. 2021 z naslova <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data-/2164526S.px/table/tableViewLayout2/>.

ŠKTD Sinji Vrh. (2016). *O društvu*. Pridobljeno 12. 6. 2021 z naslova http://www.sktd-sinjivrh.si/o_drustvu.html.

Učbeniki Geografija 1. (2021). Pridobljeno 12. 11. 2021 z naslova <https://eucbeniki.sio.si/geo1/2544/index1.html>.

United Nations. (2020). *Sustainable Development- History*. Pridobljeno 7. 2. 2021 z naslova <https://sdgs.un.org/goals>.

UNWTO. (2020). *Circular economy in travel and tourism – a conceptual framework for a sustainable, resilient and future proof industry transition*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery-initiatives/circular-economy-in-travel-and-tourism-a-conceptual-framework-for-a-sustainable-resilient-and-future-proof-industry-transition>.

UNWTO. (2021a). *About UNWTO*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova <https://www.unwto.org/who-we-are>.

UNWTO. (2021b). *Sustainable development*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova <https://www.unwto.org/sustainable-development>.

Vipavska dolina. (2021). *Zelena destinacija*. Pridobljeno 3. 2. 2021 z naslova <https://www.vipavskadolina.si/si/odkrivaj/zelena-destinacija>.

Zeleni ključ. (2021). *O programu*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova <https://www.zelenikljuc.si/o-programu/>.

Zero Waste Slovenija. (2016). *Smernice za zero waste hotele in restavracije*. Pridobljeno 20. 8. 2021 z naslova <https://ebm.si/zw/turizem/hoteli/splosne-smernice-za-zero-waste-hotele-in-restavracije/>.

PRILOGE

Priloga 1: Vprašanja za pogovor – turizem

1. Kako bi ocenili stanje turizma v občini? Kaj menite o strategiji in o izvajanju
2. načrta?
3. Katere stvari se vam zdijo dobre v turizmu in kje vidite pomanjkljivosti,
4. probleme in težave?
5. Menite, da ima občina kakšne izrazite prednosti za razvoj turizma?
6. Kaj bi vi želeli spremeniti, dopolniti? Kako?
7. Kaj bi izboljšali? Kako?
8. Kateri cilj v razvoju turizma bi morali po vašem mnenju nujno doseči?
9. Krožno gospodarstvo ima vrsto inovativnih pristopov tudi v turizmu. Jih poznate?

Priloga 2: Vprašanja za pogovor – kmetijstvo

1. Kako bi ocenili stanje kmetijstva v občini? Kaj menite o strategiji in o izvajanju
2. načrta?
3. Katere stvari se vam zdijo dobre v kmetijstvu in kje vidite pomanjkljivosti,
4. probleme in težave?
5. Menite, da ima občina kakšne izrazite prednosti za razvoj kmetijstva?
6. Kaj bi vi želeli spremeniti, dopolniti? Kako?
7. Kaj bi izboljšali? Kako?
8. Kateri cilj v razvoju kmetijstva bi morali po vašem mnenju nujno doseči?
9. Krožno gospodarstvo ima vrsto inovativnih pristopov tudi v kmetijstvu. Jih poznate?

Priloga 3: Vprašanja za pogovor – industrijska dejavnost (Mlinotest)

1. Za katere izdelke imate certifikat za okoljski proizvod? Kolikšen delež
2. predstavlja med vsemi izdelki? Kdo vam certificira?
3. Od kod dobavljate pridelke za svojo proizvodnjo? Imate tudi lastno pridelavo?
4. Morda (pogodbeno) sodelovanje z lokalnimi pridelovalci? Ekološkimi pridelovalci?
5. Pri svojih izdelkih uporabljate veliko različne embalaže. Imate na tem področju
6. kakšne inovacije (v smislu zmanjšanja embalaže, okolju prijazne embalaže ipd.)? Koliko embalaže je ekološke pri vas?
7. Pri nekaterih izdelkih verjetno uporabljate tudi aditive? Katere? Jih
8. nadomeščate z bolj okoljskimi? Kaj pa uporaba nasičenih maščob, ki so
9. zdravju škodljive?
10. Ali v vašem proizvodnem procesu uporabljate še kakšen poseben okoljski

12. pristop, kot so denimo manj odpadkov v procesu, manjša poraba energije,
13. vode, ponovna uporaba tehnološke vode? Uporabljate elektriko iz obnovljivih
14. virov energije – imate morda na svojih strehah sončne panele (za elektriko in
15. toplo vodo)? Kaj pa glede onesnaževanja zraka in vode, koliko pozornosti
16. namenite temu?
17. Imate sistem ravnanja z okoljem ISO 14001:2015 oziroma ga nameravate
18. pridobiti? Kaj storite z odpadki, ki nastanejo v proizvodnem procesu
19. (kompostiranje)? ITD
20. Poznate industrijsko simbiozo? Bi jo lahko uporabili pri vas?
21. Imate tudi proizvodnjo brezglutenskih in veganskih izdelkov. So to tržno
22. zanimivi izdelki? Boste proizvodnjo širili? Bo tudi tu ponudba sčasoma
23. ekološka?
24. Ali spremljate nove trende v krožnem gospodarstvu? Sledite kateremu ali
25. imate kašen načrt v prihodnje (npr.: biorazgradljiva plastika)?

Priloga 4: Vprašanja za pogovor – industrijska dejavnost (Fructal)

1. Uporabljate embalažo Tetra pak rastlinskega izvora (ki jo uvažate). Zakaj ste se odločili za tako embalažo? Zaenkrat še ni stoo odstotna (84 %) – je možnost v prihodnje preiti na 100 % okolju prijazno embalažo? Za katere izdelke uporabljate to embalažo in kolikšen je delež te embalaže med vsemi vašimi izdelki? Imate kakšne svoje inovacije na tem področju? Načrti za naprej?
2. Kako konkretno izvajate pristop PET2PET (plastenka za plastenko)? Ali kupci lahko to embalažo posebej odlagajo v trgovinah, morda pri vas? Kako kupci vedo, da gre za povratno embalažo?
3. Pri krožnem gospodarstvu je zelo pomemben dizajn izdelkov. Delate še kaj na tem področju?
4. Ali v vašem proizvodnem procesu uporabljate še kakšen poseben okoljski pristop, kot so denimo manj odpadkov v procesu, manjša poraba energije, vode, ponovna uporaba tehnološke vode? Uporabljate elektriko iz obnovljivih virov energije – imate morda na svojih strehah sončne panele (za elektriko in toplo vodo)? Imate sistem ravnanja z okoljem ISO 14001:2015 oziroma ga nameravate pridobiti? Kaj storite z odpadki, ki nastanejo v proizvodnem procesu (kompostiranje)?
5. Na spletni strani je zapisano, da za izdelke porabljate lokalne pridelke (breskve in jabolka). Od kod pa je ostalo sadje? Kolikšen je delež ekoloških izdelkov in za katere (koliko) izdelke imate certifikat? Ali načrtujete povečanje števila ekoloških izdelkov? Morda razmišljate o neposrednem sodelovanju s pridelovalci sadja, da postanejo ekološki? Ali so sladkor in ostale sestavine ekološki?
6. Družbeno odgovorno podjetje ste. Kaj to konkretno pomeni pri vas? Ali objavljate letna okoljska poročila? Imate morda izračunan ogljični odtis za

- posamezne izdelke ali pa za celotno podjetje? Mobilnost – prihod na delovno mesto – organiziran prevoz, spodbujanje pešačenja, kolesarjenja?
7. Poznate industrijsko simbiozo? Bi jo lahko uporabili pri vas?

Priloga 5: Vprašanja za pogovor – družbena dejavnost (društvo)

1. S čim vse se ukvarja vaše društvo?
2. Kakšne so vaše prioritete v društvu?
3. Ali prirejate tudi kakšne medletne prireditve?
4. Kaj si želite v prihodnje spremeniti v delovanju vašega društva?